



Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Saaramaija Żórawski

Kaikuluotaintyöpaja

Vuorovaikutteisen etämusiikkihetken fasilitointi

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Muusikko (AMK)

Musiikin tutkinto

Opinnäytetyö

5.4.2021

Tekijä Otsikko	Saaramaija Żórawski Kaikuluotaintyöpaja – Vuorovaikutteisen etämusiikkihetken fasilointi
Sivumäärä Aika	39 sivua + 3 liitettä 19.4.2021
Tutkinto	Muusikko (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Musiikin tutkinto
Suuntautumisvaihtoehto	Esittäminen, Huilu
Ohjaaja	Lehtori Jukka Väisänen Lehtori Sanna Vuolteenaho
<p>Toiminnallisessa opinnäytetyössäni tutkin fasilitoitujen improvisaatiotyöpajojen järjestämistä videopuhelun avulla. Kaikuluotaintyöpajoissa fasilitoin ryhmäimprovisaatio-harjoitteita 4–6 henkilön ryhmille. Valitsin työpajojen kehittämisen opinnäytetyökseksi, sillä haluan pohtia uusia tapoja toimia musiikin ja kulttuurihyvinvoinnin saralla. Pandemiarajoitukset ovat tehneet esiintyvien taiteilijoiden työn lähes mahdottomaksi ja on muutenkin ajankohtaista pohtia, millä tavoin muusikot voivat käyttää ammattitaitoaan muuttuvassa maailmassa.</p> <p>Työssä tutkitaan, mitkä ovat musiikillisia harjoitteita, teemoja, ideoita sekä ohjeistuksellisia tapoja, jotka vapauttavat ryhmää improvisoimaan etäyhteyden avulla. Pohjaan työni Teemu Kiteen Kelluntamusiikkia-väitöskirjan sekä Keith Johnstoneen ja Simo Routarinteen improvisaatioteorioihin. Vahvana tukena työpajojen kehittämisessä on aiempi kokemukseni hyvinvointi- ja musiikkialalta. Keskeisiä ilmiöitä ovat improvisaation mahdollistaminen kaikille sekä turvan tunteen luomisen merkitys improvisaatioissa. Työprosessissani tutustuin lähdekirjallisuuteen ja aineistomenetelmänä käytin aiempiin kokemuksiini pohjautuvaa havainnointia, päiväkirjamerkintöjä Kaikuluotaintyöpajoista, sekä palautekyselyä.</p> <p>Toiminnan tuloksena kehitettiin neljätoista erilaista harjoitetta käytettäväksi Kaikuluotaintyökälypakkiin. Vastaukseksi tutkimuskysymyksiin ja tärkeäksi löydökseksi muodostui oivallus urkupisteenomaisen taustamusiikin soittamisesta työpajan alusta loppuun. Tämä musiikillinen elementti onnistui luomaan turvallisen ja yhtenäisen kehyksen, sekä yhtenäisen pulssin, jossa kaikki osallistujat rentoutuivat parhaiten improvisoimaan. Selkeä yksinkertainen harjoitteiden ohjeistus, työpajan toistuva kolmivaiheinen rakenne ja fasilitoijan spontaani ja herkästi ryhmää kuunteleva olemus olivat avainasemassa työpajan onnistumisessa. Kaikuluotaintyöpajojen kaltaiset musiikilliset ryhmäimprovisaatitilanteet voivat olla väylä kohti kohtaavampaa maailmaa, jossa ihmisiä määrittää enemmän heidän suhteensa toisiin ja maailmaan kuin yksilölliset ominaisuudet.</p>	
Avainsanat	Improvisointi, fasilointi, kulttuurihyvinvointi, etäohjaus, vuorovaikutus

Author Title	Saaramaija Żórawski Kaikuluotain Workshop – Facilitating Group Improvisation in a Video Call
Number of Pages Date	39 pages + 3 appendices 19 April 2021
Degree	Bachelor of Music
Degree Programme	Music
Specialisation Option	Music Performance, Flute
Supervisor Examiner	Jukka Väisänen, MMus Sanna Vuolteenaho, MMus
<p>In my thesis, I study the possibility to lead improvisation workshops using video calls. In Kaikuluotain workshops I facilitate group improvisation exercises for groups of 4 to 6 people. The Covid-19 pandemic restrictions have made the work of performing artists almost impossible, and it is timely to consider how musicians can continue to bring and share their talent with the audience.</p> <p>In a workshop experiment that I named Kaikuluotain (in Eng. Sonar) workshops, I examined which musical exercises, themes, ideas, and methods have the potential to free the group to improvise in a video call environment. The workshop design was inspired by Teemu Kide's doctoral dissertation <i>Kelluntamusiikkia</i>, the theatrical improvisation theories of Keith Johnstone and Simo Routarinne, other relevant theoretical literature as well as my previous experience in the field of well-being and music. My work aimed to give access to improvisation for all people despite their musical background through instructions and exercises and the importance of creating a sense of security to enable improvisation.</p> <p>In this thesis I report on the workshop design process, observations I wrote in my work journal and the feedback I collected from the participants.</p> <p>As a result of the experiment, I collected fourteen exercises to use in Kaikuluotain workshops in the future. An important finding was to play static background music from the beginning to the end of the workshop. This musical element created a safe and cohesive space for all the participants to improvise. The key elements to running a successful workshop included clear practical instructions, the repetitive three-step structure of the workshop, and the facilitator's spontaneity and immediate reactions to impulses of the group.</p> <p>I believe that musical group improvisation, such as Kaikuluotain workshops, are one pathway to a world, where people are defined more by their relationship to others and their surroundings than their individual characteristics. Kaikuluotain workshops could form a interaction platform lots of different people could benefit from.</p>	
Keywords	Improvisation, online facilitation, cultural wellbeing, flute, interaction

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Lähtökohtien esittelyä, perusteita kokeilulle	3
2.1	Tutkimuskysymykset ja menetelmät	3
2.2	Yhdessä musisoinnin mahdollistaminen kaikille	4
2.3	Musiikillisen improvisoimisen perinteet	6
2.4	Henkilökohtainen tausta ja tarve	7
2.5	Viestintä ja vuorovaikutus Kaikuluotaintyöpajassa	8
2.6	Osallistava pedagogiikka ja fasilitointi	10
3	Kehittelyprosessin etenemisen kuvaus	11
3.1	Etämusiikkihetkien järjestämisen taustaa	11
3.2	Musiikkihetkien osallistujat ja rakenne	12
3.3	Musiikkihetkien aikataulu	13
4	Kaikuluotain työpajojen kokeilun kuvaus	15
4.1	Ensimmäisen työpajan kuvaus	15
4.2	Toisen työpajan kuvaus	19
4.3	Kolmannen työpajan kuvaus	24
5	Kaikuluotain työpajan harjoitteet	28
5.1	Taustamusiikin päälle tehtävät harjoitteet	28
5.2	Visuaalinen yleisilme	28
5.3	Lämmittely ja hengitysharjoitukset	28
5.4	Virittäytyminen	29
5.5	Esittelykierros-harjoite	29
5.6	Mykkäelokuvan soundtrack-harjoite	29
5.7	Orkesterijohtaja harjoite	30
5.8	Äänihoitola harjoite	30
5.9	Oman äänen kuuntelu harjoite	30
5.10	Pienet yhtyeet/Dubbaus -harjoite	31
5.11	Pullo-orkesteri -harjoite	31
5.12	Musiikin tekstitys -harjoite	31
5.13	Karaoke-harjoite	32
5.14	Loppurentoutus	32
6	Palautetta Kaikuluotain - työpajoista	33

7	Pohdinta	34
	Lähteet	40
	Liite 1. Kaikuluotain työkalupakki. Saaramaija Zórawski.	1
	Taustamusiikin päälle tehtävät harjoitteet	2
	Visuaalinen yleisilme	2
	Lämmittely ja hengitysharjoitukset	3
	Virittäytyminen	3
	Esittelykierros -harjoite	3
	Mykkäelokuvan soundtrack -harjoite	4
	Orkesterijohtaja -harjoite	4
	Äänihoitola -harjoite	4
	Oman äänen kuuntelu -harjoite	5
	Pienet yhtyeet/Dubbaus -harjoite	5
	Pullo-orkesteri -harjoite	5
	Musiikin tekstitys -harjoite	6
	Karaoke-harjoite	6
	Liite 2: Tutkimustiedote	1
	Liite 3: Suostumuslomake	1

1 Johdanto

Pohtiessani opinnäytetyöni aiheita Metropolia Ammattikorkeakoulun musiikin tutkinto-ohjelmaan minulle oli tärkeää, että työ olisi toiminnallista tutkimusta musiikin tekemisen parissa. Opinnäytetyötä aloittaessani suunnitelmani oli järjestää konsertteja, joissa fasilitoisin¹ yleisöä osallistumaan musiikin tekemiseen erilaisin keinoin konsertin aikana. Tavoitteenani oli luoda yksinkertaisia improvisointimalleja, joita voisin opettaa yleisölle. Suunnittelin esittäväni säveltämäni kappaleet yleisön improvisoinnin lomaan luoden näin ollen osallistavamman konserttikokemuksen. Koska koen improvisoimisen olevan keskeinen osa musiikin historiaa ja ihmisten elämää yleisemminkin, perehdyn improvisaation merkitykseen yhteiskunnassa luvussa 2.2 ja musiikin historiassa luvussa 2.3.

Lapsesta saakka jatkuneiden instrumenttiopintojen myötä olen toivonut löytäväni sellaisen tavan luoda musiikkia yhdessä muiden kanssa, joka olisi vapaa ympäristön odotuksista edustaa jotain ennalta määriteltyä tyyliä tai muotoa. Artistina toimiessani olen etsinyt keinoja ottaa yleisö mukaan esitykseen tasa-arvoiseksi osaksi pelkän esiintyjä-kuulija -dynamiikan sijaan. Esittäessäni laulelmamusiikkiani, yleisölle opetetut melodian katkelmat ja niiden mukaan ottaminen osaksi esitystä ovat tehneet musiikin esittämisestä minulle mielekäästä. Toimiessani joogaopettajana olen huomannut pitkien vokaalien laulamisen, mantrojen ja ohjattujen hengitysharjoitusten tuovan ihmisiä voimakkaasti tiiviimpään yhteyteen itsensä kanssa ja sitä kautta läsnäolon äärelle kokonaisvaltaisesti. Toivoin voivani hyödyntää opinnäytetyössäni laajaa kokemustani musiikki – ja hyvinvointialalla. Kerron taustastani lisää luvussa 2.4.

Pandemiatilanteesta johtuen lähitapaamiset eivät kuitenkaan onnistuneet kiristyneiden kokoontumisrajoitusten myötä syksyllä 2020 ja keväällä 2021. Kuten

¹ Fasilitoinnilla tarkoitetaan ryhmän ohjausta niin, että fasilitoija teoillaan ja ohjeillaan luo ympäristön, jossa ryhmä ihmisiä voi toimia yhdessä yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.

kaikki muutkin kollegani, siirsin toimintani verkkoon ja päätin kokeilla musiikkihetken fasilitointia videopuhelun välityksellä. Koska äänenlaatu tulisi olemaan merkittävästi erilainen, kuin mitä pystyisin tuottamaan ollessani osallistujien kanssa fyysisesti samassa tilassa, päädyin muuttamaan suunnitelmaani fasilitoidusta konsertista ryhmäimprovisaatiotyöpajoiksi. Videopuhelussa tapahtuvat työpajat olisivatkin musiikillisia ryhmäimprovisaatiotuokioita valmiiden sävellyksellisten konserttimallisten tilaisuuksien sijaan. Aloin kutsua näitä järjestämiäni tilaisuuksia *Kaikuluotain-työpajoiksi*.

Koska kerään tutkimuksessani tietoa niistä musiikillisista keinoista ja ohjeistuksellisista tavoista, jotka mahdollistavat onnistuneen improvisaatiotyöpajan, pohdin myös viestinnän ja kommunikaation merkitystä Kaikuluotaintyöpajojen fasilitoinnissa luvussa 2.5. Luvussa 3 avaan lähtökohtia osallistavalle kokeilulle ja teoreettista taustaa tutkimukselle käyttäen Teemu Kiteen Kelluntamusiikkia väitöskirjaa sekä Simo Routarinteen ja Keith Johnstonen teatteri-improvisaatiota käsitteleviä teoksia.

Luvuissa 3.2 ja 3.3. kuvailen työpajojen suunnitteluprosessia. Työni on luonteeltaan osallistava prosessi. Perungan ja Hapon artikkelissa (2018, verkkojulkaisu) osaamisperustaisessa opiskelussa on kyse siitä, miten valta jakaantuu oppimistilanteessa opiskelijan ja opettajan kesken. Koska en opiskele pedagogiikkaa pääaineenani, en tarkastele vuorovaikutusprosessiani niinkään osallistavan pedagogiikan kannalta vaan fasilitoinnin ja viestinnän näkökulmasta. Osallistavassa pedagogiikassa on kuitenkin paljon samoja näkökulmia kuin Kaikuluotaintyöpajan fasilitoinnissa, niimpä esittelen osallistavaa pedagogiikka lyhyesti *Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun* -artikkelin avulla luvussa 2.6.

Kaikuluotain-työpajoissa päädyin tutkimaan ja kokeilemaan työkaluja ja harjoitteita, joita olen käyttänyt niin muusikon opinnoissa ja työssä, kuin joogan - ja hiljaisenlaulun työpajoissani aiemmin. Kuvailen työpajoja ja niissä tekemiäni havaintoja luvussa 4. Kaikuluotaintyöpajojen harjoitteiden kehittämisen lähteinä

ovat mm. kontakti-improvisaatio- ja joogatyöpajat, joihin olen osallistunut, hiljaisen laulun kurssit, Keith Johnstonen tarinateatteri-metodi sekä opintoni jazz-improvisointi perinteen parissa.

Luvussa 5 esittelen Kaikuluotaintyöpajoissa käyttämiäni harjoitteita. Olen listannut työelämässä suoraan sovellettavat harjoitteet liitteeseen 1. Osallistujien palaute on luvussa 6. Pohdinta osiossa luvussa 7 mietin tutkimukseni tuloksia ja tulevaisuuden näkymää.

2 Lähtökohtien esittelyä, tutkimuskysymykset ja perusteita ko- keilulle

2.1 Tutkimuskysymykset ja menetelmät

Keskeisiä kysymyksiä Kaikuluotaintyöpajojen kehittelyyn liittyen ovat: *Mitkä ovat musiikillisia harjoitteita, teemoja, ideoita sekä ohjeistuksellisia tapoja, jotka osallistavat ja vapauttavat ryhmää improvisoimaan etäyhteydessä?* Pohtiessani pääkysymystäni musiikillisista keinoista ja ohjeistuksellisista tavoista, olen joutunut pohtimaan myös *viestintää ja kommunikaation merkitystä* Kaikuluotaintyöpajojen fasilitoinnissa.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jossa on paljon samoja piirteitä kuin toimintatutkimuksessa (Kuula 2006, verkkosivu). Toiminnallisuus opinnäytetyössäni tarkoittaa Kaikuluotaintyöpajojen kehittelyä ja oman toimintani havainnointia tilaisuuden osallistajana ja fasilitoijana.

Käytän lähdekirjallisuutta työn tietoperustan kehittämässä ja aineistonkeruun menetelmien rinnalla käytän toiminnallisuutta. Aiempiin kokemuksiini pohjautuva havainnointi, päiväkirjamerkinnyt *Kaikuluotaintyöpajojen* kokeilusessioista, sekä palautekysely ovat tärkeitä työkaluja kehitystyössäni.

Tutkin musiikillisten improvisaatiohetkien järjestämisen mahdollisuutta videopuhelun välityksellä. Järjestän musiikillisia improvisaatiohetkiä videopuhelussa Zoom-sovelluksen avulla 4-6 hengen ryhmälle. Kutsun näitä Kaikuluotaintyöpajoiksi. Tutkimuksen avulla kartoitan mitkä ovat olennaisia seikkoja musiikkihetken onnistumisen kannalta musiikillisesti ja ohjauksellisesti. Tuloksena kerään Kaikuluotaintyökalupakkiin harjoitteita, joita voidaan käyttää videopuhelun avulla järjestettävissä Kaikuluotaintyöpajoissa. Tavoitteenani on myös selvittää mitä muuta kuin musiikillista arvoa tämänkaltaisilla tilaisuuksilla olisi.

2.2 Yhdessä musisoinnin mahdollistaminen kaikille

“Musiikin alkuperää ei tunneta varmasti. Sen synnyn arvellaan liittyneen puheen kehittymiseen, ja siihen ovat saattaneet vaikuttaa luonnon äänien kuten lintujen matkiminen, työliikkeiden rytmi ja ihmisen leikkisä ja seurallinen perusolemus. Musiikki on usein liitetty kulttuurin mytologiaan ja yhdistetty osaksi rituaaleja. Musiikkia on syntynyt jokaisen kulttuurin historiassa, niinpä sitä voidaan verrata yhteiskunnalliselta merkitykseltään puhuttuun kieleen.” (Tarasti, 2003, 53)

Yksilökeskeisessä ja teknologiapainotteisessa todellisuudessamme tarvitsemme keinoja kohtaamiseen, palataksemme itsemme ja toistemme äärelle. “Ilman vuorovaikutusta tiedolla ei ole merkitystä ryhmän ja yhteiskunnan kannalta” (Routarinne 2004, 17). Teemu Kide käyttää väitöskirjassaan Kelluntamusiikkia termiä *sanaton laajakaistainen viestintä* musiikillisesta improvisaatiotilanteesta. Tämä termi tiivistää mielestäni olennaisesti ne suuret mahdollisuudet, jotka musiikki-improvisaatiolla voidaan saavuttaa. Uskon, että on merkittävää löytää uusia tapoja luoda yhdessä uutta musiikkia. Kokoon tumisia, jotka eivät ole sidottuja musiikin perinteiseen opiskeluun tai kaupallisiin konserttitilaisuuksiin. Tarvitsemme hetkiä, jotka eivät vaadi muita resursseja, kuin ihmiset, uteliaisuuden, heittäyty-

miskyvyn ja turvallisen ympäristön. ”Kun taiteesta puhutaan hyvinvoinnin ulottuvuutena, siirrytään pois taiteen erityisyydestä kohti arkipäivää” (Känkänen, 2021, artikkeli). Kuten THL:n verkkosivuilta erikoistutkija Päivi Känkänen artikkelista selviää, kulttuurihyvinvoinnin akateemista tutkimusta on Suomessakin tehty jo miltei kaksi vuosikymmentä. Alalla on juuri nyt meneillään historiallisen suuria tutkimushankkeita ja rahoitusta, joten on korkea aika kehitellä myös käytännön työkaluja työn tekemiseksi.

1700–1800-luvuilla esiintyvän soittajan ammattiosaaminen eriytyi yhä kauemmas harrastajista. Laulajilla eriytyminen tapahtui jo aiemmin, mm. oopperan myötä. Erkaneminen johti soitto- ja laulukoulutuksen ammattimaistumiseen. 1900-luvulla kiinnostuttiin lahjakkuuksista ja niiden joukossa musikaalisuudesta, jonka ajateltiin olevan edellytys soitto- tai laulutaidon oppimiselle (Unkari-Virtanen 2019, luentomuistiinpano). Edelleen tuntuu olevan vallalla käsitys, että ihmiset voivat olla joko musiikillisesti lahjakkaita, tai sitten eivät. Uudenlaisten musiikkitilaisuuksien järjestäminen, jossa ei vaadittaisi minkäänlaista ns. musikaalisuutta tai musiikillista harrastuneisuutta, joissa ihmiset voisivat osallistua omalla musiikillisella panostuksellaan, olisi varmasti tervetullutta. Tällöin musiikin tekemisen parissa oleminen arkipäiväistyisi ja palattaisiin musiikin alkulähteille, joiden voidaan ajatella olevan yksinkertainen äänentuottaminen ja yhdessäolo.

Nykyisenkaltaisella nuottikirjoituksella on opastettu soittajaa ja laulajaa vain noin tuhat vuotta. Kuitenkin ajatellaan, että ihmisrodun yksi tunnuspiirre on musiikki, soittaminen ja laulaminen (Unkari-Virtanen 2019, luentomuistiinpano). Musiikki on ollut tärkeässä roolissa ihmisten elämässä jo kauan. Ihmiset ovat kokoontuneet yhteen laulamaan surussa (esim. itkuvirret) ja ilossa (musiikki erilaisten juhlien osana) sekä voimaantumisen tarpeesta (Laulava Vallankumous, Viro). Musiikin äänittämisen mahdollisuus sekä 1950-luvulta eteenpäin kehittynyt pop-musiikkikulttuuri on tarjonnut samankaltaista musiikin voimaa. Vahvat artistit ovat vaikuttaneet kokonaisuun sukupolvikokemuksiin ja tämänkaltaisella musiikkikulttuurilla on vieläkin paikkansa yhteiskunnassa.

Musiikin tekeminen koetaan edelleen joko harrastukseksi tai ammattimaiseksi toiminnaksi. Ajatus siitä, että joukko toisilleen tuntemattomia ihmisiä kokoontuisi yhteen ja loisi yhdessä musiikkia tuntuu radikaalille ja innostavalle. Teatterin parissa improvisaatio nähdään jo mahdollisena tavalliselle kansalaisellekin, mutta äänen tuottamiseen koetaan vaadittavan erityisiä taitoja tai synnynnäisiä lahjoja. Jos musiikin tekemistä voi verrata puhumaan oppimiseen, niin oman äänen kuuleminen yhdessä muiden äänten joukossa saattaisi tuottaa yhteenkuuluvuuden tunnetta uudella tavalla ja tuoda tilaisuuteen osallistuvalla oivalluksia. Improvisaatioon perustuva musiikkitilaisuus opettaa osallistujilleen myös paljon kuuntelemisesta ja vuorovaikutuksesta ilman puhetta. Se saattaa parhaimmillaan lisätä luovuutta, omavoimaisuutta, rohkeutta elämään ja uusia tilanteita kohtaan, vähentää epäonnistumisenpelkoa ja tuoda ymmärrystä maailmasta *sanattoman laajakais-taisen viestinnän* avulla (2.2. Teemu Kiteen termi musiikilliselle improvisaatiolle).

2.3 Musiikillisen improvisoimisen perinteet

Nuottikirjoitus on ohjannut usein varsin viitteellisesti soittajaa. Eri aikoina on soittajan edellytetty improvisoivan eri asioita. 800-luvulla laulajan piti osata lisätä lauluääniä joko kvartin, kvintin tai oktaavin päähän. Vanhassa notaatiossa soittajan pitää osata tulkita mm. ylennykset, alennukset ja joskus myös rytminkäsittely. 1400-luvulla soittajat lisäsivät melodiaan seksti - ja terssisointeja. 1500-luvulla odotettiin laulajan/soittajan luovan omia vastaääniä perusäänelle eli cantusfirmukselle. 1600-1700-luvuilla tuli osata soittaa kenraalibassomerkinnän perusteella jousiyhtyeestemme. 1600–1800-luvuilla soittajan tuli osata improvisoida tyylinmukaisia koristeita musiikkiin. 1700-1800-luvuilla soittajat improvisoivat mm. kadenssit konserttoihin. 1800-luvulla oli tavallista, että soolokonserteissa muusikko improvisoi välisoittoja yhdistämään kappaleet toisiinsa. 1900-luvun edetessä improvisaatiokulttuuri ns. klassisessa musiikissa väheni. Tilalle tuli pyrkimys nuottitekstin tarkkaan tulkintaan (Unkari-Virtanen 2019, luentomuistiinpano).

Blues- ja jazzmusiikki ovat perustuneet jo lähtökohtaisesti muuntelulle ja improvisaatiolle. Työlauluista juontuva call and response -perinne (kysymys ja vastaus-perinne), rytmien ja harmonien variaatio, kromatiikka, bluestonaliteetti sekä melodian muuntelu ovat tärkeitä jazzimprovisaation elementtejä. Jazzmusiikin perinteessä improvisointia opiskellaan sekä jäljittelemällä aikaisempia mestareita, että soveltamalla musiikin teoriaa käytäntöön. Improvisointi saattaa olla sävellyskeino tai sillä saatetaan hakea ”omaa soundia”. Viimeistään 1950-luvulla improvisoiduista jazzsooloista tuli tärkeä osa sävellystä. (Uotila 2017.)

2000-luvulla improvisaatio ja musiikillinen keksintä on palannut myös klassiseen genreen alkuopetuksesta lähtien. On esitetty jopa impro-oopperoita. (Unkari Virtanen, 2019, luentomuistiinpano). Yhdysvalloissa 1960-luvulla kehittyneessä Free Jazz -tyylisuuntauksessa on vapaan improvisaation lisäksi sävellettyjä melodioita. Free Jazz on vapaa muille tyyleille ominaisista rytmisistä, harmonisista ja sävellyksellisistä rakenteisista. (Uotila 2017, Rondolehti). Myös eri maiden kansanmusiikissa improvisoinnilla on pitkät perinteet. Simo Routarinne kirjoittaa Improvisoi! -kirjassaan siitä, kuinka koko elämä on improvisaatiota. ”En ole koskaan tavannut ihmistä, joka eläisi käsikirjoituksen mukaan ja laatisi edellisenä iltana seuraavan päivän repliikkinsä valmiiksi” (Routarinne 2004, 6).

2.4 Henkilökohtainen tausta ja tarve

Olen opiskellut jazzimprovisaatiota Pop & Jazz Konservatoriossa ja nyt Metropolia Ammattikorkeakoulussa. Työskentelin vuosina 2012-2013 kuvakortti-improvisaation perustuvan kamarimusiikkiyhtyeen *Christina Vantzou and The Little Prism* -ensemblen huilistina kiertäen konsertoimassa ympäri Eurooppaa. Olen viime vuosina ohjannut vapaata improvisaatiota huilun ja saksofoninsoiton oppilaille musiikkiopistoissa. Olen valmistunut hatha-joogan opettajaksi 2015 ja ohjannut sen jälkeen säännöllisesti eri kokoisia joogaryhmiä. Olen järjestänyt yhdessä muusikko Aino Peltomaan kanssa muutamia joogan ja hiljaisenlaulun kursseja. Siellä olemme improvisoineet ryhmässä ääntä ja kehoa käyttäen.

Musiikinopinnoissani olen usein turhautunut siihen, kuinka paljon opiskelussa keskitytään musiikin teoriaan ja oikein soittamiseen musiikin energian, suunnan

ja kommunikaation tutkimisen sijaan. Viime vuosina olen saanut käyttää Suomenlinnan kirkkoa musiikin harjoitteluun. Tilan pitkä kaiku on herkistänyt keskittymään pieniin nyansseihin omassa soitossani. Harjoittelu kirkossa on herättänyt kiinnostusta tutkia musiikkia ja improvisaatiota välineenä läsnäolo ja kohtaamis-harjoitteille.

2.5 Viestintä ja vuorovaikutus Kaikuluotaintyöpajassa

”Viestinnässä on samanaikaisesti kyse sanomien välittämisestä, merkitysten tuottamisesta ja yhteisen ymmärryksen rakentamisesta” (Ridell S, 1993, 9 -21). Inhimillinen viestintä voidaan jakaa sanalliseen ja sanattomaan viestintään. Sanallinen viestintä on tyypillistä vain ihmiselle, ja siihen kuuluvat puheviestintä ja kirjoitusviestintä. Sanatonta viestintää harjoittavat ihmisen lisäksi eläimet, ja se on myös ihmisellä vanhin viestinnän muoto. Sanattomaan viestintään kuuluvat esimerkiksi ilmeet ja eleet, symbolit kuten liikennemerkkit sekä esineet kuten vaatetus. Ihmisen sanaton viestintä on lähinnä visuaalista. Moniviestintä on sanallisen ja sanattoman viestinnän yhdistelmä (Wio & Norderstreng 2017, 14).

Uskon, että opinnäytetyöni Kaikuluotain-videopuhelussa minun on tärkeä kohdella tietokoneen ruutua kuin elävää ihmistä. Kameraan katsominen, riittävä puheäänänen voimakkuus ja selkeys, huomion pitäminen ryhmässä ja heidän tarpeissaan, tilanteeseen sopiva siisti pukeutuminen ja huoneeni siisteys viestivät osallistujille arvostusta ja kiinnostusta heitä kohtaan.

Harjoitteissani sekä ohjeistuksessani pyrin käyttämään moniviestintää. Puhe, kirjoitus, ääntely, ilmeet, eleet, symbolit ovat konkreettisia helposti määriteltäviä viestimisen osa-alueita. Sanaton viestintä, joka saattaa välittyä asenteena ja tunnetiloina on luultavimmin helpompaa havainnoida jälkikäteen työpajojen tallenteilta ja osallistujien palautteesta. ”Viestimättä jättäminen” myös kertoo minulle olennaista tietoa työpajastani, harjoitteista ja ohjaamisestani. Esimerkiksi jos osallistuja ei innostu, tai uskalla osallistua, minun tulee huomata se ja reagoida tilanteeseen.

Viime vuosina useat erilaiset tapahtumat ovat kertoneet noudattavansa ”turvallisemman tilan periaatetta”. Siinä pyritään määrittelemään säännöt, joita noudatettaessa kaikilla osallistujilla on turvallista olla osallisena tilassa, jossa tapahtuma järjestetään. Turvallisempien tilojen käsite on lähtöisin ala- ja vaihtohtokulttuureista, erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tapahtumista,

joissa on haluttu varmistaa, että kaikki tapahtumiin osallistuvat henkilöt voivat olla paikalla omana itsenään, ilman pelkoa toiseuttavasta käytöksestä tai suoranaista väkivallasta (Ruskeat tytöt 2021, verkkosivu). Myös minä haluan työpajoisani viestinnälläni luoda turvallisuuden tunteen, jonka ansiosta osallistujat voivat rentoutua improvisoimaan. Vaikka turvallisen tilan periaatteet (Utopia Helsinki 2011, verkkosivu) toimivat myös Kaikuluotaintyöpajoissa, haluan kuitenkin määritellä mitä turvallinen tila voisi merkitä minun näkökulmastani.

Turvallisuus merkitsee jokaiselle hieman eri asioita. Minulle ”turvallisempi tila” Kaikuluotaintyöpajassa merkitsee fasilitoijan avoimuutta sekä herkkää havainnointi - ja reagoitokykyä. Luon ”turvallisemman tilan” kertomalla osallistujille kirjallisesti, mihin he ovat tulossa ilmoittautuessaan työpajaan, ohjeistamalla työpajassa harjoitteet sanallisesti selkeästi sekä rankentamalla työpajan kaaren yksinkertaiseksi ja helposti seurattavaksi, olemalla itse avoin mahdollisista epävarmuuksistani ja ottamalla vastuun virheistäni, suhtautumalla itseeni ja toimintaani lempeästi ja hyväksyen ehkä jopa huumorin kautta, annan osallistujille mahdollisuuden toimia samoin. Myös musiikilliset elementit kuten toistuva ääni-tai rytmikuvio, toistuvat harjoitteet tai yksinkertaisesti musiikin kuunteleminen yhdessä voivat luoda turvallista tilaa olla ja hengittää.

John Bowlbyn jo 1960-luvulla kehittämän kiintymyssuhdeteorian mukaan yksilön aikuisena kokema vuorovaikutus rakentuu varhaisen kiintymyssuhde mallin mukaan. Vauvan varhainen, emotionaalinen kiinnittymissuhde syntyy siis hänen vuorovaikutuskokemuksistaan. Varhaisen kiinnittymissuhteen pohjalle rakentuvat myöhemmät, sisäiset työskentelymallit (Launonen 2006, 61). Kaikuluotaintyöpajassa haluan jossain määrin palata tähän varhaisen vuorovaikutuksen tilaan. Kun vauva kuulee puhetta tai laulua, kääntää hän päätään äänen tulosuuntaan ja kiinnittää katseensa puhujan tai laulajan kasvoihin. (Huotilainen 2009, 123) Kehittelemäni harjoitteet perustuvat siis pitkälti varhaisen vuorovaikutuksen vaiheelle ominaiselle kommunikaatiolle. Osallistuja tutkii ääntään yhdessä muiden kanssa, ja tulee samalla kommunikoiaksi jotakin sanojen tavoittamattomissa olevaa tietoa. ” Taiteellisen ilmaisun turvin voi tulla esiin jotain sellaista, jolle on ollut vaikea löytää sanoja tai muotoa” (Känkänen 2019, verkkojulkaisu).

2.6 Osallistava pedagogiikka ja fasilitointi

Osallistavan pedagogiikan keskeinen tavoite on opettaa ja ohjata niin, että opiskelijalla on aito vapaus oppia ja kehittyä. (Perenka & Hoppo, 2018, verkkojulkaisu) Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun -artikkelissa kuvataan kaavion avulla opiskelijoiden osallisuuden vaikuttavia tekijöitä. Ne ovat opettajien asenne ja suhtautuminen, opettajien konkreettinen toiminta ja koulutuksen järjestäjän osallistavat rakenteet.

Fasilitointi tarkoittaa ryhmän työskentelyn tavoitteellista ohjaamista erilaisissa ryhmätilaisuuksissa, kuten palaverissa ja työpajoissa niin, että kaikki ryhmän jäsenet osallistuvat aktiivisesti ja tasapuolisesti työskentelyyn. Fasilitoinnin tarkoituksena on hyödyntää ryhmässä piilevä viisaus, sekä samalla edistää ryhmän jäsenten sitoutumista yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. (Sipponen-Damonte 2021, verkkosivu). Sekä osallistava pedagogiikka että fasilitointi ovat ryhmäprosesseja ja näin ollen hierarkisen johtamisen vastakohtia. Kummatkin perustuvat vahvasti vuorovaikutukseen sekä kaikkien osapuolten haluun pysyä avoimena oppimisprosessille.

Vaikka Kaikuluotaintyöpajojen yhteydessä en puhu opettamisesta enkä opiskelijoista, toteutuvat työpajoissa silti osallistavan pedagogiikan periaatteet. Fasilitoijana minun asenteeni ja suhtautumiseni, konkreettiset ohjeeni ja tapani fasilitoida sekä minun tapahtumajärjestäjänä luomat osallistavat rakenteet luovat ympäristön työpajoihin osallistujille.

Työpajoissani fasilitoinnin tavoitteena on luoda yhteinen musiikillinen improvisoitu musiikkihetki. Kukaan ei arvioi lopputulosta tai musiikkia laadullisesti. Mikäli olemme improvisoineet yhdessä, osallistujilla on ollut mukavaa tai he ovat saaneet työpajasta positiivisia tunteita, kuten iloa tai levollisuutta, fasilitointi on onnistunut.

3 Kehittelyprosessin etenemisen kuvaus

Kiinnostuin kehittämään ryhmäimprovisaatiotyöpajaa, jota olisi mahdollista käyttää myös perinteisessä musiikin esittämistilanteessa yleisöä mukaan ottaen. Tavoitteenani oli hahmotella kappaleita, jotka perustuisivat ryhmäimprovisaatiolle. Koin yleisön kanssa yhdessä tekemisen mielekkääksi yksin esittämisen sijaan, koska olin saanut ihania kokemuksia muusikkona ryhmäimprovisaatio hetkissämme eri opetustilanteissa.

3.1 Etämusiikkihetkien järjestämisen taustaa

Alun perin tavoitteenani oli järjestää fasilitoituja musiikkihetkiä niin, että osallistujat olisivat olleet ryhmänä samassa tilassa. Koronatilanteen tuomien kokoon-tumisrajoitteiden myötä syksyllä 2020 minun täytyi siirtää musiikkihetkien järjestäminen videopuhelun välityksellä tapahtuvaksi. Tämä aiheutti suuria muutoksia suunnitteluprosessissani, ja tilaisuudet muotoutuivat etäryhmäimprovisaatiohetkiksi videopuhelussa sen sijaan, että minä olisin esittänyt musiikkiani yhdessä yleisön kanssa.

Livemusiikkihetkiin suunnittelin säveltäväni melodia ja rytmiaihoita, joista voisimme yhdessä yleisön kanssa luoda musiikkia. Suunnittelin valmistavani ryhmälle myös yksinkertaisia soittimia, joilla he voisivat säestää minua esittäessäni musiikkiani. Halusin käyttää kuvakortteja, joiden pohjalta osallistujat olisivat voineet improvisoida. Kukin olisi voinut vuorollaan myös toimia orkesterin johtajana ja kuvakorttien avulla ohjata musiikin kulkua. Etämusiikkihetkessä tämä toteutui muiden visuaalisten elementtien avulla. Olen saanut suurimman osan ideoistani toteutuneisiin Kaikuluotain työpajoihin livemusiikkihetkien suunnitelmista ja jo aiemmin toteuttamistani työpajoista.

Toki videopuhelun rajoitteet määrittelivät pitkälti suunnitteluprosessiani. Käytin välineenäni zoom-videopuhelua, jossa kaksi ihmistä voi olla yhtä aikaa äänessä.

Improvisointiharjoitteet täytyi siis rakentaa pitkälti tämän rajoitteen pohjalle. Osallistujien käyttäessä laadullisesti erilaisia tietokoneita, äänentoistolaitteita ja mikrofoneja en voinut ennakoida äänen laatua, eikä samanlaiselle resonanssille ja soinnille nojaavalle improvisaatiolle, joka on mahdollista live-tilanteessa ollut tilaa. Suunnittelutyössä piti käyttää kekseliäisyyttä ja leikkimielisyyttä. Toteutuneissa musiikkihetkissä jouduin hetkittäin vaihtamaan suunnitelmaa, kun ennalta ajatteleman harjoite ei toiminutkaan odottamallani tavalla. Mielestäni onnistuin Zoom-videopuhelussa tapahtuvassa musiikkihetkessä tavoittamaan yhteisen tilan ja improvisoinnin ilon.

3.2 Musiikkihetkien osallistujat ja rakenne

Osallistujiksi pyysin tuntemiani ihmisiä yksityisviestillä. Lähetin osallistujille tiedotteen tutkimuksesta (liite 2) ja pyysin heitä kirjoittamaan suostumuslomakkeen (liite 2) esityksien tallentamista varten.

Ensimmäistä sessiota varten halusin saada ryhmään osallistujia, joilla tiesin olevan musiikillista harrastuneisuutta ja innostusta kokeilla uusia asioita. Tein tämän luodakseni itselleni ja sitä kautta myös osallistujille mukavan ja turvallisen ilmapiirin. Toiseen ryhmään halusin löytää ihmisiä ilman musiikkitaustaa. Tähän oli haastavampaa löytää osallistujia, sillä suurin osa tuntemistani ihmisistä on jollain tavalla musiikin kanssa tekemisissä. Löysin kuitenkin neljä osallistujaa, jotka olivat valmiita sitoutumaan kahden työpajan ajaksi koeryhmään.

Suunnitteluvaiheessa olennaista oli löytää keinoja luoda yhtenäistä ja turvallista tilaa musiikilliselle improvisaatiolle. Mitkä seikat toisivat osallistujille rennon olon improvisoida omassa kodissaan tuntemattomille ihmisille ruudun takana? Millä tavalla minun tulee olla ja puhua, jotta musiikkia voi ylipäättään syntyä?

Päätin käyttää joogasta tuttuja elementtejä; alku- ja loppurentoutusta. Suunnitelin hengitysharjoituksia ja venytyksiä sekä rentoutushetken, jossa improvisoisin huilulla ja osallistujat voisivat kuunnella sitä silmät kiinni. Omalla äänellä tehtävät

improvisaatioharjoitteet olivat tuttuja aiemmin ohjaamistani työpajoista. Toisimme erilaisia ääniteitä vuorotellen ja pienemmissä ryhmissä. Välillä ilman taustanauhaa ja välillä urkupistemäisen musiikin päälle improvisoiden.

Koska sessiomme tapahtui pimeään vuodenaikaan koin luontevaksi ottaa pimeyden osaksi videopuhelua. Pyysin osallistujia varaamaan kynttilän mukaan musiikkihetkeen, että voisimme luoda yhtenäisen visuaalisen tilan. Huomasin että, videopuhelussa on tärkeää selittää mitä musiikkihetkessä tulee tapahtumaan, koska ollaan uuden asian äärellä ja toisiimme yhteydessä vain tietokoneen ruudun välityksellä.

3.3 Musiikkihetkien aikataulu

Järjestin yhteensä kolme Kaikuluotaintyöpajaa. Yhden työpajan kesto oli kokonaisuudessaan 45 minuuttia. Työpajoihin osallistui kaksi eri koeryhmää. Ensimmäistä ryhmää koollekutsuttaessa en ajatellut vielä prosessin jatkoa. Tämän takia ensimmäinen ryhmä kokoontui vain kerran. Uuden yhteisen päivämäärän löytäminen viidelle ihmiselle tuntui ylivoimaiselta, joten myös sen takia uuden ryhmän perustaminen oli järkevää.

Ensimmäinen järjestämäni Kaikuluotaintyöpaja oli kokeilu, jonka perustin aikaisemmalle kokemukselleni fyysisesti samassa tilassa tapahtuneista improvisaatiotyöpajoista. Ensimmäisen työpajan jälkeen totesin tarvitsevani jatkuvuutta ja ryhmän, joka on valmis sitoutumaan useammalle kokoontumiskerralle. Tämä mahdollisti ohjaamieni harjoitteiden ja toimintani arvioimisen fasilitoijana paremmin.

Suunnittelin ensimmäisen Kaikuluotaintyöpajan suunnitelman pohjalta, jonka olin laatinut fyysisesti samassa tilassa tapahtuvaa työpajaa varten. Suunnittelin työpajan kulun minuutin tarkasti (liite 3). Työpajan kokonaisuuden suunnittelin kolmiosaiseksi. Tämä kolmiosainen muoto toteutui jollain lailla jokaisessa järjestämässäni Kaikuluotaintyöpajassa. Kolme osaa ovat; osallistujien rentouttaminen,

ääni-improvisaatio harjoitteiden tekeminen yksin ja ryhmässä sekä loppurentoutus. Toteutin ensimmäisen musiikkihetken täysin kuten olin sen suunnitellut.

Toisen koeryhmän kanssa ideana oli, että ensimmäisellä kerralla kokeilemme harjoituksia ja toisella kerralla teemme niiden pohjalta yhtenäisemmän kokonaisuuden. Tällä tavoin meillä olisi paremmin aikaa tottua improvisoimiseen, toisiimme ja yhdessä tekemiseen. Toisessa Kaikuluotaintyöpajassa tuli heti aluksi teknisiä ongelmia osallistujien osalta. Tämän takia jouduin muokkaamaan suunnitelmaa lennossa, eli improvisoimaan fasilitoijana, kuten jättämään rytmiin perustuvan harjoituksen kokonaan pois ajanpuutteen vuoksi.

Kolmannessa Kaikuluotaintyöpajassa halusin käyttää taustamusiikkia koko sessiomme ajan luodakseni yhtenäisen tunnelman ja kaaren koko musiikkihetkelle. En suunnitellut ennalta mitään, vaan keksin harjoitteita sitä mukaan, kun etenimme. Tämä luottamuksen tila saattoi tarttua myös osallistujiin. Työpajojen loppuksi teetin osallistujilla palautekyselyn, jonka avulla kartoitin työpajan miellekyyttä, omia ohjaustaitojani sekä turvallisuuden kokemusta työpajaan osallistumisen aikana.

Kirjasin ylös omia havaintojani työpajan kulusta jokaisen fasilitoimani session jälkeen. Tallensin videoimani työpajat ja lähetin ne opinnäytteeni ohjaajalle Sanna Vuolteenaholle. Analysoin tekemistäni kunkin työpajan jälkeen ja keskustelimme ohjaajani kanssa, miten voisin jatkaa eteenpäin.

Olin yllättynyt siitä, kuinka hyvin ja jouhevasti ensimmäinen Kaikuluotaintyöpaja sujui. Etenemisen kannalta oli tärkeää ymmärtää mikä tekisi kokemuksesta yhtenäisemmän ja vapauttaisi osallistujia mahdollisesti vieläkin enemmän. Millä keinoin voisin saada yhtenäisen kaaren ja jonkinlaisen yhtenäisen musiikillisen idean jatkumaan läpi työpajan? Pohdin myös, miten voisin toimia ryhmän kanssa, joka ei olisikaan lähtökohtaisesti yhtä rohkea kuin ensimmäinen koeryhmäni.

4 Kaikuluotain työpajojen kokeilun kuvaus

Tässä luvussa kuvailen kolmen Kaikulutaintyöpajan kulkua, harjoitteita ja työn sujuvuutta. Kunkin työpajan kuvailun jälkeen reflektoin kokemustani omien tuntemusteni sekä tietoperustan avulla.

4.1 Ensimmäisen työpajan kuvaus

Aluksi kiitin osallistujia saapumisesta paikalle. Kerroin, että olen itsekkin uuden äärellä ja että on mahdollista, että metodini ei toimi ollenkaan. Toivoin tämän rentouttavan itseäni sekä osallistujia. Pyysin osallistujia sammuttamaan valot ja sytyttämään kynttilän. Tämän tarkoituksena oli luoda visuaalisesti yhtenäinen tila tietokoneen ruutujen kautta.

Ohjaisin lyhyen hengitysharjoituksen, johon kuului niska - ja hartia-alueen venyttelyä. Sen jälkeen teimme esittelykierros harjoitteen, jossa kukin ryhmäläinen sai vuorollaan laulaa tai äänellä oman nimensä vokaalit. Tämän jälkeen muut toistivat nimen vokaalit perässä valitsemallaan tavalla. Kun kukin oli laulanut omat vokaalinsa, teimme saman harjoitteen oman nimen konsonantteja käyttäen. Tähän kului yhteensä 20 minuuttia.

Seuraavaksi teimme *Mykkäelokuvan soundtrack*-harjoitteen. Näytin ryhmälle itse tekemäni noin kuuden minuutin mittaisen videon jakaen sen tietokoneeni näyttöltä. Videolla kastoin vesiväripensseliä vesilasiin. Väreistä muodostui kuvioita ja kuplia. Annoin ryhmälle ohjeeksi improvisoida äänellään videolla näkemänsä pohjalta. Alun perin suunnittelin tekeväni vesivärivideota livenä, mutta toteutus oli teknisesti liian haastava ja päätin käyttää valmiiksi tekemääni videota. Videon avulla vuorovaikutus ei ollut mahdollista minun ja ryhmän välillä, mutta harjoitus toimi hyvin myös tällä tavalla. Ohjeistin ryhmää ottamaan impulsseja muodoista, liikkeestä, suunnista ja väreistä. Pyysin osallistujia laulamaan jo tuntemiaan melodioita tai hyräilemään erilaisten äänteiden sijaan. Osallistujat lähtivät hyvin mukaan ja musiikillisen kaaren muodostaminen onnistui hienosti. Melodian osasilla saatiin aikaan myös erilainen äänimatto kuin aiemmin tekemillämme vokaaleilla, konsonanteilla ja efektiäänillä.

Seuraavana harjoituksena teimme *Orkesterinjohtaja*-harjoitteen. Toimin ensimmäisenä orkesterinjohtajana liikutellen kättäni tietokoneeni kamerassa. Osallistujat näkivät käteni liikkeet omilta tietokoneen ruuduiltaan. Ohjeistin heitä olemaan muusikoita, jotka äänтелеvät käden liikkeiden mukaan vapaasti haluamallaan tavalla.

Sen jälkeen teimme saman harjoituksen pareittain. Jaoin osallistujat pareiksi ja valitsin heistä kaksi orkesterinjohtajaa, joilla kummallakin on omat muusikot. Kaksi orkesterinjohtajaa johtivat samanaikaisesti ja heidän muusikkonsa musi-soivat käsien tahtiin. Tämä harjoitus toimi musiikillisesti hyvin, koska Zoom-ohjel-massa on mahdollista kuulla vain kaksi ääntä kerrallaan. Harjoitus näytti myös visuaalisesti hauskalta, kun kädet liikkuivat pimeää taustaa vasten tietokoneen ruudulla.

Viimeiseksi improvisaatio harjoitteeksi teimme *Äänihoitola*-harjoitteen. Siinä yksi osallistuja on äänihoitolassa ja muut äänтелеvät hoitolassa olevan energiaan vi-rittyen. Hoidossa oleva saa toivoa mitä hän haluaisi hoidolta. Ensimmäinen osal-listuja toivoi rentouttavaa ja kohottavaa ääntä, joka helpottaisi päänsärkyä. Oh-jeistin ryhmäläisiä ”kiinnittämään” (pin video) hoitolassa olevan osallistujan vi-deon. Tällöin he näkisivät vain hänet ja voisivat keskittyä hänen energiaansa. Teimme tämänkaltaiset äänihoidot kaikille osallistujille heidän toiveidensa poh-jalta. Tässä harjoituksessa ryhmä oli selkeästi jo rentoutunut ja vapautunut teke-misessään.

Lopuksi ohjasin vielä loppurentoutuksen. Ohjasin ryhmäläiset kuuntelemaan sil-mät suljettuina hengitystä, huomioiden omaa mieltä ja kehoa. Kuulostelimme sitä, millainen olo on yhdessä tekemisen jälkeen. Kiitimme hiljaisesti itseämme ja muita osallistujia yhteisestä hetkestä.

Ryhmä oli lähtökohtaisesti todella rohkea ja innokas kokeilemaan. Minulla oli fa-silitoijana erittäin helppoa. Ensimmäisen session jälkeen huomasin, että minun on tärkeää pitää katseeni kamerassa luodakseni läsnäolevan vaikutelman. Ym-

märsin myös, että minun tulisi pitää useampi musiikkihetki videopuhelussa. Kutsuin koolle toisen koeryhmän, jossa oli neljä osallistujaa, jotka sitoutuivat kahdeksi kerraksi. Kenelläkään heistä ei ollut musiikillista harrastuneisuutta tai improvisaatio taustaa.

4.1.1 Ensimmäisen työpajan reflektio

Sekä Keith Johnstone, Simo Routarinne, että Teemu Kide painottavat teorioissaan vuorovaikutuksen merkitystä improvisoinnin opettamisessa. Vaikka minun tutkimuksessani ei ole varsinaisesti kysymys improvisoinnin opettamisesta, yhdessä toteutettava musiikillinen improvisaatiohetki vaatii kuitenkin minua fasilitoijana antamaan ohjeistusta ja luomaan raameja, joiden myötä improvisoiminen yhdessä tulee osallistujille mahdolliseksi. Johnstone pitää erityisen kiinnostavana sitä hetkeä, kun ihminen muuttaa toista ihmistä; toinen vaikuttaa jostakin eleestä, tilanne saa uuden suunnan ja syntyy luova kehä, jonka suunta ei ole ennakoitavissa. (Johnstone 1979, 41). Improvisointi on siis vuorovaikutuksen ytimessä.

Videopuhelussa vuorovaikutustilanne on hieman erilainen kuin fyysisesti samassa tilassa ollessamme. Omassa kodissa oleminen saattaa tuoda turvaa ja antaa sitä kautta vapautta itseilmaisuuksiin. Toisaalta epävarmuus teknisistä seikoista, kuten kuuluuko ääneni ja miltä näytän kamerassa saattavat lisätä esteitä ilmaisulle fyysisen välimatkan lisäksi. Huomasin, että videopuhelussa luovan kehän synnyttämiseksi kannattaa siis käyttää hyödyksi niitä elementtejä, joita videopuhelussa jo luonnostaan on, kuten visuaalisuus, äänen viive ja kunkin oma eristynyt tila. Parhaimmillaan ne voivat tukea improvisointia tavoilla, joita on vaikeampi tavoittaa fyysisesti samassa tilassa tapahtuvan improvisoinnin parissa, fyysisesti samassa tilassa läsnäolemisen tuoman intiimiyden vuoksi.

Ensimmäisen kokeiluryhmäni kanssa luovan kehän synnyttäminen tuntui helpolta. Sekä minä fasilitoijana, että osallistajat olimme ensimmäistä kertaa uuden äärellä, improvisoimassa videopuhelussa. Tämä tasa-arvoisuuden kokemuksen ääneen toteaminen ja yhteinen tietämättömyys lopputulemasta kannatteli tilan-

netta huomattavasti. Sanoisin että ”turvallisemman tilan periaate” toteutui kaikkien osallistujien yhteistyönä. Teemu Kiteen mukaan opettajan on välttämätöntä yrittää arvioida, miten hän kokisi itsensä, jos olisi itse oppilaan paikalla. Improvisoinnin opettajan yksi tärkeimmistä työkaluista on empatia (Kide 2014, 99).

”Improvisoinnin voi nähdä kontekstista riippumatta tarvitsevan ympäristön tukea.” (Kide 2014, 200). Minun koeryhmässäni sekä Mykkäelokuvan soundtrack- että Äänihoitola-harjoite onnistuivat erityisen hyvin. Huomasin, että ryhmän saadessa selkeästi rajatun kohteen improvisoinnilleen, heidän on helpompaa vapautua improvisoimaan. Näin ollen voidaan todeta, että rajat itsessään luovat turvallista tilaa. Vaikka näiden harjoitteiden improvisoinnin kohteessa ei ollutkaan musiikillista elementtiä, harjoitteen kohde loi kuitenkin pohjan, joka tuki ryhmää luomaan yhteisen äänimaiseman ja auttoi huomion keskittämisen yhteiseen tekemiseen oman henkilökohtaisen suorituksen sijaan. ”Musiikillisessa improvisoinnissa improvisointipohjat ovat osoittautuneet hyväksi keinoksi ylläpitää tukea antavaa ympäristöä.” (Kide 2014, 200).

Mikä on siis fasilitoijan ja opettajan ero? Teemu Kide kuvailee opettajan käytöksen olevan se ympäristö, jossa oppilaan on mahdollista improvisoida. Hän puhuu minun käyttämäni fasilitoija-termin sijasta opettamattomasta opettajasta. ”Opettamaton opettaja” voi näyttäytyä oppilaalle uutena ympäristönä, jossa toiselta voi vastaanottaa jotakin vailla tunnetta koulutettavana olemisesta. Käytäntö edellyttää kuitenkin opettajalta kykyä ”paljastua” oppilalle; hänen tulee väistämättä soittaa oppilaan kuullen suunnittelemta, jolloin soiton estetiikkaa ei ole mahdollista viimeistellä (Kide 2014, 201). Koeryhmän kanssa koin olennaiseksi, että ennen improvisaation aloittamista annan vähän ja selkeitä sanallisia ohjeita improvisoimisen tueksi. Harjoitteen ollessa käynnissä pyrin improvisoimaan ryhmän mukana ikään kuin yhtenä ryhmän jäsenenä, innostaen ja impulseja tuottaen. ”Kyse on enemmänkin opettajan oman viestinnän kokonaisvaltaisesta tiedostamisesta sekä empatian kautta tapahtuvista valinnoista vuorovaikutuksessa” (Kide 2014, 197).

Fasilitoijana tavoitteeni oli pyrkiä tasavertaisuuteen ryhmäläisten kanssa mahdollistaakseni hedelmällisen improvisaatioympäristön. Yritin vältellä asettumasta osallistujien ylä- tai alapuolelle statukseni kustannuksella. Tähän auttoi ryhmän tasa-arvoiseksi jäseneksi heittäytyminen ja improvisointiin osallistuminen. Tällä tavoin pyrin olemaan tietoinen statuksestani suhteessa ryhmään, ja ottamaan roolini mukaan improvisointiin osana kokonaisuutta. ”Statuksemme mukautuu usein itsestään ympäröiviin ihmisiin sen mukaan, miten intuitiomme sitä liikuttaa kuhunkin tilanteeseen sopivaksi” (Johnstone 1979, 37). Siispä ainoa mitä fasilitoijan tulee tehdä, on kerta toisensa jälkeen pysyä uteliaana muutoksille ja suosua uuden äärelle niin itsensä, harjoitteiden ja vuorovaikutustilanteiden suhteen.

Toki oman ja ryhmäläisten käytöksen havainnointi on helpompaa jälkikäteen videolta katsottuna, kuin varsinaisessa vuorovaikutustilanteessa. Mutta huomioin myös oman vireystilani ja innokuuteni vaikutuksia fasilitoidessani ryhmiä, ja oilin erittäin tietoinen miten oma innostumiseni, epävarmuuteni tai väsymykseni loi ympäristöä ja maaperää improvisoinnille. Koitin kuitenkin pitää päällimmäisenä mielessä Simo Routarinteen teorian iloisesta mokaamisesta, joka omankin kokemukseni mukaan on ravitsevaa ja rentouttavaa koko ryhmälle. ”Iloinen mokaaminen on anteliaisuutta toisia ja itseä kohtaan” (Routarinne 2004, 70).

4.2 Toisen työpajan kuvaus

Toisen koeryhmän kanssa ideana oli, että ensimmäisellä kerralla kokeilemme harjoituksia ja toisella kerralla luomme harjoitteiden avulla jonkinlaisen yhtenäisen kokonaisuuden. Toinen työpaja alkoi epävarmuudella tekniikan takkuilla. Osa ryhmäläisistä ei osannut käyttää laitteitaan, joilla he olivat. Mikrofonien asetukset eivät löytyneet tai kameroiden käytössä oli haasteita. Tähän meni noin kymmenen minuuttia työpajan aikaa. Minua hermostutti ja se sai varmasti ryhmäläisetkin varuilleen.

Pääsimme kuitenkin aloittamaan alkurentoutuksen myötä. Pyysin osallistujia sulkemaan silmät, keskittymään hengitykseensä sekä kuuntelemaan rauhassa soittamaani musiikkia. Improvisoin huilulla efektipedaalia apuna käyttäen. Osallistujat kuuluivat musiikin tietokoneeni mikrofonin kautta koska äänikorttini oli rikki.

Kone toisti hyvin soittamani huilun äänen ilman efektejä. Kaiut ja efektoidut äänet menivät hieman särölle. Onnistuin mielestäni kuitenkin hyvin luomaan meditatiivisen äänimaiseman soittoni avulla. Alkurentoutuksen jälkeen palasin osallistujien luo ja ohjasin heidät hengitysharjoituksella ryhmän pariin.

Ensimmäisessä improvisaatio-harjoituksessa jaoin tietokoneelta rauhallista musiikkia ja ohjasin osallistujia sulkemaan omat mikrofoninsa sekä improvisoimaan omalla äänellään musiikin päälle. Näin osallistujat saivat tutustua omaan ääneensä omassa tilassaan. Osallistuin itse improvisaatioon äänтелеillä ja laulamalla taustamusiikin päälle.

Videota katsoessani huomasin antaneeni epäselviä ohjeita. Aluksi olisi ollut hyvä tehdä äänenavausta yhdessä. Tämä ryhmä ei ollut niin oma-aloitteinen kuin ensimmäinen koeryhmäni. Ensimmäisen ryhmän jäsenten valitsemisessa olin käyttänyt aikaa osallistujien valitsemiseen. Halusin löytää ihmisiä, joiden tiesin olevan heittäytymiskykyisiä, rohkeita ja ehkä myös kokeneita improvisoimaan. Toiseen ryhmään minun oli hankala saada osallistujia; he eivät olleet musikaalisesti harjaantuneita ja tekeminen oli jähmeää. Minun olisi pitänyt antaa heille konkreettisia fraaseja, joita toistaa sekä rytmisiä ideoita. Olisin voinut valita sanoja tai vokaaleja. Ohjeistin heitä liian suurpiirteisesti, että näin voisi tehdä tai kuunnella mitä muut tekevät. Se ei kuitenkaan riittänyt ryhmälle. Minun olisi pitänyt kokeilla kyseisiä harjoitteita yhdessä heidän kanssaan ennen improvisaatiota.

Houkuttelin ryhmäläisiä äänтелеämään omalla esimerkilläni. Lauloin, mölisin, kolistelin ja rymistelin, mutta ryhmäläisten osallistuminen oli vaimeaa. Uskon, että he olisivat tarvinneet selkeämpiä ohjeita. Osittain kaikkien ääni ei kuulunut, koska he olivat kaukana mikrofonista. Halusin kokeilla erilaisia harjoitteita. Mutta en ottanut tarpeeksi huomioon, että ryhmä oli tekemässä musiikillisia improvisointiharjoitteita ensimmäistä kertaa, vaikka minä en ollut.

Toisena improvisaatioharjoituksena oli *Pienet yhtyeet* -harjoite. Muodostimme kolmen osallistujan ryhmän. Ryhmässä henkilö yksi äänтелеe haluamallaan ta-

valla. Henkilö kaksi ilmeilee kuulemiensa äänten mukaan ja kolmas henkilö tuottaa ääntä vastauksena henkilön kaksi ilmeilyyn. Harjoituksessa on mahdollista tuottaa kolmen ihmisen voimin ääntä kahdesta eri lähteestä. Tämä harjoitus rentoutti osallistujia ja koko ryhmän ilmapiiriä koska tuli hauskoja äännteitä ja ilmeitä, ja ryhmäläiset huomasivat, että he osaavat ja uskaltavat äännellä, eikä tekemisen tarvitse olla niin vakavaa.

Kolmantena harjoitteena soitin tietokoneeltani neljän minuutin mittaisen säveltämäni kappaleen. Kappale oli instrumentaaliversio laulelmatyyllisestä kantelesäesteisestä sävellyksestäni. Pyysin ryhmäläisiä kirjoittamaan tajunnanvirtamaisesti kynää ja paperia käyttäen pienen tekstin kappaleen soidessa. Kappale oli duurissa ja rytmikäs. Kappaleen lopussa oli pitkä improvisoitu osuus, jossa oli jousia ja harppuja ja kuoro. Sovimme käyttävämme kirjoitettuja tekstejä seuraavassa musiikkihetkessä.

Loppurentoutukseksi olin suunnitellut *Pullo-orkesteri* -harjoituksen. Pyysin osallistujia ottamaan lasipullot, joissa olisi hieman vettä. Opastin heitä puhaltamaan pulloon niin että he saivat pullot soimaan. Olin pitänyt itsestäänselvyytenä, että kaikki osaisivat soittaa pulloa, mutta pulloilla soittaminen oli liian hankalaa äkkiseltään. En saanut lyhyen opetustuokion jälkeenkään osallistujia oppimaan pulloilla soittoa, joten minun oli improvisoitava jotain muuta tekemistä loppurentoutuksen ajaksi.

Soitin yksin pulloa ja ohjeistin osallistujia laulamaan uu- tai oo-vokaalia sen päälle. Ohjeistin osallistujia sulkemaan silmät, jotta olisi helpompaa rentoutua. Lisäsin vielä kapellimestarinkäden mukaan, jotta harjoitusta olisi helpompaa rytmittää. Minä ja yksi osallistujista teimme oo- ja uu-äännteitä käteni liikkeiden mukaan ja muut kolme ryhmäläistä improvisoivat siihen päälle haluamallaan tavalla. Vaihdoin rooleja. Tästä saimme aikaan hyvän ryhmäimprovisaation.

4.2.1 Toisen työpajan reflektio

Alun tekninen sekavuus vaikutti ilmapiiriin, mutta lopuksi tunnelma koheni ja minäkin rentouduin fasilitoijana. Joiltakin osallistujilta loppui akku musiikkihetken aikana. Ehkä voisi muistuttaa osallistujia ryhmään kutsuttaessa, että akun tulisi olla ladattuna ja työpajan alkuun on tärkeää lisätä Zoom-sovelluksen käyttöopastus. Jotkut osallistujat videopuhelusovellus heitti ulos kesken työpajan. Alkuun voisi kertoa, että samasta linkistä pääsee takaisin musiikkihetkeen.

Toinen musiikkihetki tuntui paljon haastavammalle kuin ensimmäinen. Huomasin, että olisi tärkeää keksiä seuraavaksi kerraksi jokin turvaa tuova elementti, joka sitoisi tekemisen työpajoissa yhteen. Toiseen ryhmäkertaan vaikutti olennaisesti minun oma vireystilani, valmistautumiseni sekä oletetun kokemuksen uutuuden viehättyksen puuttuminen itselle. Ensimmäinen kerta oli mennyt niin hyvin, että kuvittelin projektin olevan jo lähes valmis. Naivisti en ollut ottanut huomioon, että ryhmädynamiikat vaihtelevat valtavasti riippuen lukuisista muuttujista, kuten osallistujista, päivästä ja etenkin minun, fasilitoijan omasta sisäisestä tilasta.

Huomasin asettaneeni itselleni jonkinlaisen positiivisuuden vaateen, jonka mukaan minun ollessani innostunut ja iloinen, improvisaatio olisi onnistuneempi, kuin jos kokisin negatiivisia tunteita tai turhautuneisuutta ryhmän suhteen. Tämänkaltainen ajattelu asettaa vaatimuksia myös ryhmään osallistujille ja saattaa alkaa määrittää millainen on onnistunut improvisaatio. Pahimmillaan rentous katoaa ja vapaa tila improvisoida kapenee. Reagoimme herkästi toisiimme videopuhelun välitykselläkin. Aivot toimivat parhaiten, kun on rento eikä mikään uhkaa (Routarinne 2004, 61).

Epäonnistumisenpelko on kaikille yhteinen, vaikka kokemus tuntuukin yksityiseltä ja yksinäiseltä. Uskon, että on hyödyllistä todeta tämä ääneen improvisaatiotyöpajaa fasilitoidessa, etenkin silloin kun on fasilitoijana itse epävarma tekemisestään. Epäonnistumisen pelko lievenee tehokkaimmin, jos huomio ei ole keskittynyt omaan tietoisuuteen ja omiin tuntemuksiin, vaan itsen ulkopuolisiin ärsykeisiin, ympäristöön ja toimintaan (Routarinne 2004, 60).

Epävarmuus ilmeni tässä toisessa ryhmässä niin, että osallistujat pysyttelivät kaukana tietokoneensa kamerasta ja mikrofonista. Pyydettyä he tulivat hetkeksi lähemmäs, mutta palasivat pian alkuperäiselle paikalleen. Uskon, että he olisivat kaivanneet lisää ohjeistusta, selkeämpiä raameja ja ideoita siitä miten he voivat tuottaa ääntä. Musiikkihetken aikana minä fasilitoijana keskityin liikaa omaan turhautumiseeni, enkä osannut nähdä ryhmän tarpeita. Onnistumisen pakon alaisena on vaikea ottaa vastaan toisten tarjoamia yllättäviä ärsykeitä (Routarinne 2004, 63).

Alun kompuroinnin jälkeen musiikinkuuntelu ja kirjoitushetki rentoutti sekä minua että ryhmää. Kerroin ryhmälle, että kirjoitettua tekstiä on tarkoitus hyödyntää seuraavalla kerralla. Tämä antoi sekä minulle että myös osallistujille tunnetta siitä, että kyseessä on jatkumo. Huomasimme ettei tekemisemme tarvitsekaan olla jokin valmis onnistunut teos. Elämässä ja improvisaatioissa tasapainoillaan usein suunnitelmallisuuden ja hetkessä elämisen välillä (Routarinne 2004, 68). Tässä työpajassa suunnitelmallisuus loi meille turvaa ja miellekyyttä. Se myös saattoi vapauttaa ryhmää improvisoimaan ja tuoda jonkinlaista onnistumisenkokemusta alun haparoinnin jälkeen.

Loppurentoutuksen pulloilla soittaminen oli ryhmäläisille liian vaikeaa, eikä harjoite onnistunut kuten olin suunnitellut. Minun oli pakko improvisoida tilalle jokin toinen harjoite. Tämä suunnitelmallisuudesta luopuminen ja spontaaniuden toteuttaminen oli myös innostavaa ja turvaa tuovaa sekä minulle että ryhmäläisille. Suunniteltu ei onnistunut, siis vaihdetaan suuntaa. Näin ryhmälle muodostui positiivinen kokemus vuorovaikutuksesta.

Teemu Kide pitää kenttätutkimustaan onnistuneena, jos hänen oppilaansa säilyttäisivät motivaation oman ilmaisukielensä etsimiseen musiikillisen improvisoinnin kautta (Kide 2014, 196). Omassa tutkimuksessaanikin tätä voitaisiin pitää pidemmällä tähtäimellä hyvänä onnistumisen mittarina. Työkaluna tämänkaltaisen onnistumisen saavuttamiseksi toimivat varmasti ryhmän jäsenten (fasilitoijia mukaan lukien) avoimuus ja halu vuorovaikutukseen toistensa kanssa sekä uteliaisuus ennestään tuntematonta kohtaan.

4.3 Kolmannen työpajan kuvaus

Ainoa suunnittelemani kolmanteen työpajaan oli, että soittaisin urkupisteen omaista meditaatiomusiikkia tietokoneeltani koko työpajan ajan. Päätin pitäytyä kolmiosaisessa rakenteessa, johon kuuluu alkurentoutus, alkulämmittely ja ryhmäimprovisaatio. Käyttäisimme viime kerralla kirjoitettuja tekstejä ennalta suunnittele mattomalla tavalla improvisoinnin lähteenä.

Alkulämmittelyksi ohjasin hengitys- ja rentoutusharjoituksen. Lämmittelimme niskan ja hartioiden alueet. Ohjasin suun alueen venyttelyt; suun aukaisut, supistukset, kielen pyörittäminen suussa. Lauloimme vuorotellen kunkin osallistujan nimen vokaalit taustamusiikin päälle. Taustamusiikki rentoutti minua puhumaan rauhallisemmin ja osallistujat uskalsivat äänellä rennommin. Tämä saattoi johtua siitä, että he olivat jo toista kertaa mukana ja tekeminen oli sen kautta tuttua. Taustamusiikki myös rentoutti heitä. Kaikkien osallistujien vokaalien laulaminen oli pitkä ja meditatiivinen harjoitus. Jälkeenpäin huomasin, että olisin voinut ohjeistaa ihmisiä myös vain puhumaan vokaaleja. Tämä alkulämmittely vei kolmasosan musiikkihetkestä.

Seuraavaksi lauloimme konsonantteja taustan päälle. Jokainen osallistuja lauloi oman nimensä konsonantit taustan päälle ja hetken päästä muut yhtyivät siihen. Konsonanttien laulaminen osoittautui helpommaksi kuin vokaalien. Vokaalien laulamissa osallistujalle saattaa tulla olo, että niiden pitäisi kuulostaa joltakin tietyltä, kun taas konsonantit yksittäin ovat vieraampia äänneitä ja siksi niihin on helpompi heittäytyä. Konsonantit toimivat musiikillisesti lyhyytensä takia Zoomissa, kun ohjelma ei pätki ääntä.

Äänneiden laulamisen jälkeen ohjeistin osallistujia kuuntelemaan hetken taustamusiikkia silmät kiinni ja lepuuttamaan ääntään noin viiden minuutin ajan. Juuri silloin Youtubesta soittamaani taustamusiikkiin tuli mainos ja erittäin meditatiivinen tunnelma keskeytyi. Otin sen huumorin kautta, ja reagoin tilanteeseen nauramalla. Jatkossa pitäisi olla maksullinen Youtube-tili mainosten välttämiseksi. Musiikin kuunteluhetki mahdollisti minulle seuraavan harjoitteen miettimisen. Seuraavan tekstiharjoituksen keksin sitä mukaa, kun ryhmä improvisoi.

Pyysin osallistujia ottamaan esiin viimekerralla kirjoitetut tekstit. Ohjeistin heitä lukemaan yhtäaikaaisesti tekstistä sanojen sijasta pelkkiä kirjaimia tai äänneitä. Osallistujat saivat lukea tekstin omassa tempossaan ja viipyä kussakin äänneessä haluamansa ajan. Seuraavaksi pyysin osallistujia lukemaan oman tekstinsä yksi kerrallaan. He saivat valita, kuinka tulkitsisivat tekstin. Tekstit toimivat improvisaation lähteenä. Ohjeistin osallistujia lukemaan valitsemiaan sanoja haluamassaan järjestyksessä. Osa sanoista voitaisiin lukea äänteinä ja välissä saisi olla paljon taukoja. Muut osallistujat saavat liittyä ääntelyyn. Huomasin, että suosituinta oli sanojen ja äänneiden toisto. Jälkeenpäin totesin, että minä olisin voinut ohjeistaa ryhmäläisille, miten musiikillista vastaliikettä tehdään esimerkiksi äänen korkeutta, intensiteettiä tai tempoa vaihtamalla. Harjoitusta tehtäessä lukija sai tekstiinsä uusia ulottuvuuksia, kun toiset tulkitsivat sitä lukijan kanssa. Tämä herätti osallistujissa innostusta ja vei huomiota omasta tekemisestä kohti yhdessä luomista.

Toisessa tekstiharjoituksessa osallistujat lukivat vuorotellen tekstistään yhden tavun, sanan tai lyhyen lauseen ja muut osallistujat toistivat sen jollain tavalla. Ohjeeksi olisi pitänyt pyytää ottamaan impulsseja toisistanne, jotta äänimaisemasta olisi saatu vuorovaikutteisempaa. Ryhmäläisiä olisi voinut kehottaa keskusteluun ja musiikilliseen kommentointiin konkreettisin ohjein ja esimerkein.

Viimeiseksi teksti-improvisaatioharjoitukseksi pyysin kahta osallistujaa lukemaan tekstinsä yhtä aikaa vuoropuheluna. He saivat valita tavuja, sanoja tai lauseita, joita lukisivat tekstistään vuorotellen. Kaksi tekstiä sopivat yllättävällä tavalla yhteen ja niistä tuli uusi kokonainen teksti. Lukijat lukivat lauseita ja sanoja, joten varsinaista musiikillista improvisaatiota tästä ei syntynyt. Tarina toimi kuitenkin tosi hyvin pienenä taukona ääni-improvisaation keskellä.

Lopun ryhmäimprovisaatiossa pyysin ryhmää valitsemaan teksteistään äänneitä, sanoja tai lauseita ja improvisoimaan niillä edelleen soivan taustamusiikin päälle. Kerroin, että kukin saa pysytellä annettujen raamien sisällä tai improvisoida vapaasti, pääasia on, että suljemme musiikkihetken yhteisimprovisaatiolla. Ryhmä oli jo huomattavasti vapautuneempi ja kokeili aktiivisesti musiikillisen kudoksen

luomista omien sanojensa pohjalta. Lopuksi ohjasin lyhyen yhteishiljentymisen taustamusiikin päälle ja suljin session.

4.3.1 Kolmannen työpajan reflektio

Tulevaisuudessa ohjeeksi voisi kertoa, että oman improvisaation kaarta voi rakentaa vaikka niin, että ensin käyttää tavuja, sitten sanoja ja lopuksi yhdistelee kaikkia näitä vapaasti. Tempon harvennuksella ja tihennyksellä voi nostaa intensiteettiä kuin myös äänen korkeuden ja pituuden muutoksilla. Osallistujat voisivat pysytellä pitkään yhdessä tavussa tai sanassa ja muokata sitä. Tätä kaikkea tulisi harjoitella osallistujien kanssa ennen pidempien kokonaisuuksien luomista. Tekstien lukemisesta tuli osallistujille itsevarmuutta omasta luovuudesta. Se että en ollut suunnitellut etukäteen oli hyvä, rentoutti itseäni ja siten myös ryhmää.

Kolmas ryhmäkerta täytti luvussa 4.2.1 kuvatun työpajan onnistumisen määritelmän. Mielenkiinto oman improvisaation kehittämiseksi jatkui musiikkihetken alusta loppuun. Sekä minä fasilitoijana, että ryhmäläiset hyötyivät siitä, että suunniteltu rakenne työpajan kulun suhteen oli löyhä, yksinkertainen ja selkeä. Kaikki tiesimme jo hieman millaista improvisointi videopuhelussa voisi olla. Tiesimme että sama sointipohja tulisi soimaan työpajan alusta loppuun ja että käyttäisimme itsekirjoitettuja tekstejä improvisaation lähteenä ja tukena.

Kolmannen kerran selkeytymiseen vaikutti kokemus ja reflektointi kahdesta aiemmasta ryhmäkerrasta, sekä niiden pohjalta muodostunut ajatus sekä spontaaniuden että jatkuvuuden tärkeydestä. Kolmannella kerralla soittamani urkupisteenomainen äänimaisema, joka jatkui läpi session, muodosti ryhmällemme sen yhteisen musiikillisen ympäristön ja turvallisen tilan, jota olimme aiemmin kaivanneet. Teemu Kiteen Kelluntamusiikki perustuu samankaltaiselle ajatukselle soinnillisesta, kadenssittomasta maisemasta, johon on mahdollista improvisoida laajasti.

Vaikka minun improvisointipohjassani ei ollut varsinaista rytmistä elementtiä, soittamani äänimatto loi kuitenkin jonkinlaisen ”pulssin” tunnun minulle ja ryhmälle. Huomasin tämän siitä, että soitettu pohjamusiikki alkoi määrittelemään puheeni

rytmiä rauhallisemmaksi ja korkeutta matalammaksi, kuin mitä ne olivat olleet ilman taustamusiikkia.

Teemu Kide viittaa Kelluntamusiikkia-väitöskirjassaan Musiikkiterapian pioneereihin, jotka mielsivät musiikin pulssin elämän pulssiksi (Kide 2014, 62). Minullekin urkupisteenomaisen sointipohjan lisääminen musiikkihetkeen oli olennainen löytö. Musiikkihetken alusta loppuun soiva sointipohja on musiikillinen elementti, joka tuo musiikkihetkiin soinnillista ja rytmistä jatkuvuutta. Se edustaa ennustettavuutta ja turvaa, joka vapauttaa ryhmän improvisoijat avoimempaan itseilmaisuuksiin ja vuorovaikutukseen toistensa kanssa. Mielestäni, musiikkipohjan päälle tehtävää improvisointia voidaan verrata vauvan ja vauvaa hoivaavan aikuisen väliseen turvalliseen vuorovaikutussuhteeseen. Turvallinen vuorovaikutus on ennustettavaa, tasarytmistä ja vastavuoroista.

On pystytty osoittamaan, että ihmisten keskeneräinen vuorovaikutus etenee melko ennustettavassa rytmissä ja käyttäytyminen tapahtuu määrättyjen ajallisten rajojen sisällä (Kide 2014, 62). Miksi siis musiikillinen improvisaatiotilanne eroaisi muusta ihmisten välisestä kommunikaatiosta näiltä osin? Turva-elementtien luominen ei sulje pois spontaaniuden tärkeyttä, vaan pikemminkin vahvistaa ajatusta, jonka mukaan mahdollisimman selkeät raamit mahdollistavat vapaamman ilmaisun.

Sanna Vuolteenaho kehottaa aikuisten äänenkäytön ohjauksessa muistamaan samoja periaatteita kuin kommunikaatiossa vauvojen kanssa, jotka kokeilevat ääntään ensikertaa. Periaatteiksi voidaan lukea läsnäolon ja vuorovaikutuksen turvallisuus, rohkaisu, kokeilunhalu ja positiivinen palaute. Oman äänen tutkiminen on mahdollista turvallisessa ja hyväksyvässä ympäristössä, jossa saa rohkeaa, innostavaa ja positiivista palautetta. Äänellä hassuttelu ja oman äänen kokeilu ovat leikkiä, jota vauva tekee turvallisessa vuorovaikutussuhteessa luonnostaan, oppiakseen itsestään ja ympäristöstään. Uuden oppiminen ja improvisoiminen on siis aikuisellekin parhaimmillaan innostavaa leikkiä. (Vuolteenaho 2020, 18).

5 Kaikuluotain työpajan harjoitteet

Tässä luvussa listaan koeryhmieni kanssa Kaikuluotaintyöpajoissa käyttämäni harjoitteet. Harjoitteet ovat alku Kaikuluotaintyökalupakille, johon kerään harjoitteita käytettäväksi tulevaisuuden improvisaatiotyöpajoissani. Osa harjoitteista on sovellettu aiemmin järjestämistäni improvisaatiotyöpajoissa käyttämäni harjoitteista ja osan olen improvisoinut näitä etätyöpajoja fasilitoidessani. Kaikuluotain työkalupakki on olennainen osa työni tuloksia ja niitä voi kuka tahansa suoraan soveltaa järjestäessään improvisaatiotyöpajoja.

5.1 Taustamusiikin päälle tehtävät harjoitteet

Keskeinen musiikillinen elementti, joka sopii kaikkien harjoitteiden taustalle, on taustamusiikin soittaminen. Useimmiten on helpompi improvisoida, kun on joku kehys, jonka sisällä musisoida. Urkupisteenomainen ääni pohjalla, asteikkoväri, rytmien kuvio tai tuttu melodia voi toimia hyödyllisenä tukipilarina ja yhteen sitovana elementtinä. Kaikuluotaintyöpajassa fasilitoija voi soittaa itse tai toistaa äänitteeltä musiikkia, joka on harmonisesti ja rytmisesti staattista. Osallistujia ohjeistetaan laulamaan taustamusiikin päälle fasilitoijan esittämiä musiikillisia hahmoja ja rytmejä tai improvisoimaan ääniteillä, joihin on tutustuttu esim. esittelykierros harjoitteessa.

5.2 Visuaalinen yleisilme

Yhteisen tilan luomiseksi on tärkeää miettiä jokin yhteinen visuaalinen elementti osallistujille. Omien työpajojeni elementiksi muodostui pimeys ja kynttilät vuodenaikasta johtuvasta valon määrästä. Visuaalinen elementti voisi olla myös kaikille yhteinen taustakuva tai tietyn värinen valaistus huoneessa.

5.3 Lämmittely ja hengitysharjoitukset

Aluksi on hyvä tuoda osallistujien huomio omaan kehoonsa hengitys- ja lämmittelyharjoitteiden avulla. Erilaiset rintakehää avaavat liikkeet, käsien pyörytykset ja nostot, hartioiden ja kaulan alueen verryttelyt sekä kasvolihasten jumppa ovat

sopivia alkulämmittelyitä. Harjoitteiden sävy voi olla rauhoittava tai vaikka humoristinen ryhmän ja fasilitoijan tilanteesta riippuen.

5.4 Virittäytyminen

Fasilitoija pyytää osallistujia sulkemaan silmänsä ja kuuntelemaan musiikkia, jota fasilitoija soittaa. Musiikki voi tulla nauhalta tai sen voi toteuttaa livenä. Tämä harjoitus voi toimia myös keskellä työpajaa lepohetkenä tai energisoivana elementtinä, riippuen soitettavasta musiikista.

5.5 Esittelykierros-harjoite

Kukin osallistuja ”esittelee” itsensä laulamalla nimensä vokaalit haluamallaan tavalla. Toiset osallistujat toistavat vokaalit joko matkien tai valitsemallaan tavalla puhuen tai laulaen. Sama harjoitus voidaan tehdä konsonanteilla. Osallistujia kannattaa kehottaa leikkisyyteen ja uteliaisuuteen äänteiden kanssa. Yhdessä äänteessä voi viipyillä pitkään eri korkeuksilla ja äänteitä voi toistaa useamman kerran peräkkäin. Tämä on samalla harjoitus, jossa tutustutaan äänteisiin ja niiden ilmaisuun ylipäättään. Tästä harjoituksesta riittäisi aihetta kokonaiseksi työpajaksi vokaaleja ja konsonantteja yhdistellen ja eri nimiä vuorotellen laulaen. Harjoitus lisää ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta ja rentouttaa ilmapiiriä.

5.6 Mykkäelokuvan soundtrack-harjoite

Tässä harjoituksessa osallistujat improvisoivat vapaasti äänillään ottaen impulsseja fasilitoijan jakamasta videosta. Video voi olla livenä toteutettu tai jokin valmis äänetön elokuva, esimerkiksi piirroselokuva ilman ääniä. Osallistujia voi ohjeistaa aloittamaan pienillä yksinkertaisilla äänneillä tai vaan kuuntelemalla. Osallistujille kannattaa antaa joitakin valmiita musiikillisia ideoita, kuten kokeile pitkiä ja lyhyitä ääniä, kokeile korkeita ja matalia ääniä, kokeile hitaita ja nopeita tempoja, voit käyttää esittelykierrosharjoituksen vokaaleja ja konsonantteja, kuuntele muita osallistujia ja matkia heitä tai vastaa heidän ääntelyihinsä kysymys-vastaus-periaatteella. Ohjeista ryhmää ottamaan impulsseja muodoista, liikkeestä, suunnista ja väreistä. Pyydä osallistujia laulamaan jo tuntemiaan melodioita tai hyräilemään

erilaisten äänteiden sijaan. Harjoituksessa on helppo luoda musiikillinen kaari visuaalisen liikkeen antaessa raamit musiikilliselle ilmaisulle.

5.7 Orkesterijohtaja harjoite

Yksi ryhmäläisistä on orkesterin johtaja ja muut musisoivat hänen kättensä liikkeiden mukaan. Zoom-videopuhelussa toimivinta on ottaa kaksi orkesterin johtajaa, joilla kullakin on oma muusikko, koska Zoom pystyy toistamaan vain kahta ääntä kerrallaan. Muut osallistujat toimivat yleisönä. Jos muut haluavat äänellä mukana, heidän täytyy pitää mikrofonit suljettuina äänenlaadun takia. Tällä tavoin kaikki voivat osallistua yhtä aikaa. Harjoitus on visuaalisesti kiinnostavan näköinen, kun kaksi kättä liikkuu tanssillisesti tietokoneen näytöllä.

5.8 Äänihoitola harjoite

Äänihoitolassa yksi osallistuja on äänihoidossa ja muut musisoivat hoitolassa olevan energiaan virittyen. Hoidossa oleva saa toivoa mitä hän haluaisi hoidolta. Esimerkiksi iloa, rauhaa, lohtua. Hoidossa oleva kuuntelee silmät kiinni, kun muut improvisoivat hänelle. Tämä harjoite on hyvä tehdä työpajan loppupuolella, kun osallistujat ovat jo rentoutuneita ja äänellä improvisointi saattaa olla jo hieman tuttua.

5.9 Oman äänen kuuntelu harjoite

Fasilitoija soittaa valitsemaansa musiikkia ja ryhmäläiset saavat improvisoida omalla äänellään musiikin päälle mikrofonit suljettuna. Tämä luo turvallisen tilan osallistujille kokeilla omaa ääntään ilman huolta siitä, että muut kuulevat. Fasilitoija voi halutessaan itse osallistua improvisointiin niin että mikrofoni on päällä. Näin osallistujat voivat saada ideoita omaan improvisointiinsa. Omassa tilassa kokeilun jälkeen voidaan avata mikit ja improvisoida yhdessä. Fasilitoija voi tarpeen mukaan ohjeistaa musiikillisten ideoiden pariin kuten Mykkäelokuva soundtrack harjoitteessa.

5.10 Pienet yhtyeet/Dubbaus -harjoite

Muodostetaan kolmen hengen ryhmiä. Osallistuja yksi improvisoi äänellään vapaasti. Osallistuja kaksi reagoi improvisoijaan tekemällä ilmeitä tai eleitä. Osallistuja kolme ottaa impulsseja osallistuja kahden ilmeistä ja eleistä, sekä improvisoi äänellään niiden pohjalta. Tämä harjoite on sopiva Zoom-videopuheluun kahden äänilähteen rajoitteen takia. Toisenlaisella tekniikalla tai live-tilanteessa pienryhmässä voi olla useampikin osallistuja. Pareittain tehtäessä olen kutsunut harjoitetta *Dubbaus*-harjoitteeksi. Siinä toinen pareista ilmeilee ja toinen improvisoi äänellään ilmeiden pohjalta.

5.11 Pullo-orkesteri -harjoite

Kullakin osallistujalla on lasipullo. Pullossa voi olla hieman vettä tai se voi olla tyhjä. Pullojen kanssa voidaan tehdä samankaltaisia improvisaatioharjoitteita kuin äänenkin kanssa. Osallistujille tulee opettaa pullonsoittoa ennen harjoituksen tekemistä. Osallistujia voidaan ohjeistaa litistämään huulet pullon kaulaa vasten ja luomaan kohtalaisen pieni ääniaukko huulten väliin. Ilmavirran tulisi kulkea pullon suuaukon ylitse eikä niinkään pullon sisään. Jos aiempaa pullonsoittokokemusta ei ole, soittaminen ei välttämättä onnistu ensimmäisellä kerralla. Kun osallistujat saavat pullonsa soimaan, voidaan aloittaa soittamalla pitkiä ääniä yhdessä. Osallistujista voidaan myös muodostaa duettopareja, jotka improvisoivat pulloilla eri mittaisilla puhalluksilla. Yksinkertainen harjoitus, joka onnistuessaan tuottaa musiikin riemua helposti. Pullo-orkesterin päälle voidaan myös yhdistellä esittelykierroksen ääniteitä tai pitkiä vokaaleja laulaen.

5.12 Musiikin tekstitys -harjoite

Fasilitoija soittaa ryhmälle valitsemaansa musiikkia ja pyytää osallistujia kirjoittamaan tajunnanvirtamaisesti kynällä paperille koko kappaleen ajan. Kynän ei tulisi nousta kertaakaan paperista musiikin aikana. Osallistujien kirjoittamia tekstejä voidaan hyödyntää ääni-improvisoinnissa tulevissa harjoituksissa.

5.13 Karaoke-harjoite

Tämä harjoite on kolmivaiheinen. Koko harjoitteen ajan soitetaan samaa taustamusiikkia, jolloin osallistujat pääsevät samalle taajuudelle ja meditatiiviseen olotilaan helpommin. Ensimmäisessä vaiheessa osallistujat voivat valita haluamansa tekstin pätkän tai käyttää edellisessä harjoitteessaan kirjoittamaansa tekstiä. Fasilitoija soittaa taustamusiikkia, jonka päälle osallistujat voivat kukin vuorollaan lukea tekstinsä haluamallaan tavalla. Osallistujia ohjeistetaan lukemaan pelkkiä vokaaleja, konsonantteja, tavuja, tai sanoja. Tekstin voi lukea alusta loppuun tai lopusta alkuun. Improvisoimaan voi pysähtyä yhdellä lauseella, sanalla tai kirjaimella. Tekstin saa myös lukea puheäänellään tavallisesti, jos se tuntuu mielekkäälle. Toisessa vaiheessa lukijoita kehoitetaan jättämään hieman taukoja fraasiensa väliin. Muut osallistujat saavat osallistua äänimaailman luomiseen kysymys – vastaus -periaatteella improvisoiden. Kolmannessa vaiheessa valitaan kaksi lukijaa, jotka tekevät teksteistään dueton niin, että kumpikin osallistuja ilmaisee tekstiään fraasin kerrallaan haluamallaan tavalla. Kumpikin saa tulkita omaa tekstiään aiempien ohjeiden mukaan joko lukien tai abstraktimmin ääniteitä ja musiikillisia elementtejä käyttäen.

5.14 Loppurentoutus

Loppurentoutus on hyvä tehdä hiljaisuudessa omaa hengitystä kuunnellen. Fasilitoija ohjaa ryhmän havainnoimaan kehoaan ja tuntemuksiaan siinä. On tärkeää sulkea yhteinen tuokio ja huomata työpajan mahdolliset vaikutukset, sekä kiittää toisiamme osallistumisesta.

6 Palautetta Kaikuluotain - työpajoista

Pyysin osallistujilta palautteen Google Forms -kyselyn avulla. Yli puolella osallistujista ei ollut musiikinopiskelutaustaa eikä suurin osa osallistujista ollut ennen improvisoinut ryhmässä. Suurin osa osallistujista koki harjoitteet erittäin innostavina ja mielekkäinä. Minun antamani ohjeet olivat osallistujien mielestä selkeitä ja helppoja noudattaa. Jotkut osallistujat olisivat myös toivoneet lisää ohjeita improvisoinnin tueksi. Noin puolet kertoi kokeneensa olonsa rennoksi ja turvalliseksi harjoituksen aikana ja hieman alle puolet olisi kaivannut lisää rentoutta ja turvaa tuovia elementtejä. Työpajojen kesto koettiin sopivaksi. Muutama osallistuja olisi halunnut jatkaa improvisointia pidempäänkin. Osallistujat toivoivat, että olisivat voineet kuulla toisiaan paremmin työpajan aikana. Suurin osa haluaisi osallistua tämänkaltaiseen työpajaan uudestaan.

6.1 Osallistujien vapaata palautetta

" Tämä oli erittäin mielenkiintoista ja kivaa. Koin paljon uusia asioita ja hienoja tunteita musiikin kautta. Olo oli musiikkihetken jälkeen rentoutunut ja rauhallinen."

" Yllättävää miten pienillä erilaisilla äänillä saa aikaan erilaisia tunnelmia."

"Huomasin, että improharjoitus maadoitti minut tähän hetkeen ja kevensi oloa."

"Tämä oli oikein mukava ja hieno kokemus. Osallistuisin mahdollisesti uudelleen. Opin uusia asioita ja tapoja musiikin toteutuksesta. Olo oli musiikkihetken jälkeen rentoutunut ja rauhallinen. Tämä oli hyvin voimaannuttava kokemus. Musiikki on hieno asia. Kiitos, että sain olla mukana."

7 Pohdinta

Tutkimukseni avulla kartoitin niitä musiikillisesti, ohjauksellisesti ja viestinnällisesti olennaisia seikkoja, joiden avulla voin fasilitoida onnistuneita musiikillisen improvisaation työpajoja etäyhteyden avulla. Tavoitteenani oli kehitellä ja kerätä harjoitteita, joita voidaan käyttää tulevaisuudessakin Kaikuluotaintyöpajoissa. Tavoitteenani oli myös selvittää mitä muuta, kuin musiikillista arvoa tämänkaltaisilla tilaisuuksilla olisi.

Eettisistä syistä en mainitse koeryhmieni osallistujia nimeltä. Kaikki osallistujat ovat tulleet tutkimukseen mukaan vapaaehtoisesti. Ennen osallistumispäätöksen tekoa selitin osallistujille kirjallisesti tutkimuksen kulun ja pyysin heitä allekirjoittamaan suostumuksensa tutkimukseen. Tutkimuksen harjoitteet ovat kaikkien omaisuutta olevia musiikillisia harjoitteita.

Kaikuluotaintyöpajan toteutuminen videopuhelun välityksellä saattoi madaltaa osallistumisen kynnyistä. Työpajaan osallistumiseen kului vähemmän aikaa, koska osallistujien ei tarvinnut matkustaa ryhmän luo omasta kodistaan. Tuttu tila ja videoyhteyden luoma fyysinen etäisyys muihin saattoivat myös vaikuttaa osallistumispäätökseen positiivisesti.

Tutkimuksen tuloksena sain hyvän käsityksen siitä, millaiset musiikilliset harjoitteet toimivat etäyhteydellä järjestetyssä työpajassa. Työelämässä suoraan sovellettavat harjoitteet esittelen luvussa 5 ja ne ovat myös erikseen listattuina liitteessä. Harjoitelistan nimeksi tuli *Kaikuluotaintyökälypakki*. Opin miten videopuhelun ja tekniikan realiteetit, kuten osallistujien fyysinen etäisyys toisistaan, ryhmäläisten keskenään erilaatuiset mikrofonit ja videopuhelun viive olivat improvi-soinnille sekä rajoittavia, että positiivisia kehyksiä luovia tekijöitä.

Oivalsin että, se miten suhtaudun itseeni, on lähes yhtä kuin se, miten suhtaudun fasilitoimaani ryhmään. Jos olen rento ja suhtaudun omaan tekemiseeni hyväksyen, ryhmänkin on helpompaa saada kiinni tästä taajuudesta omassa itsessään. Tästä voi päätellä, että ryhmän fasilitoiminen on kuin ohjaisi itseään ää-

neen. Ohjeiden antamisessa ja työpajan rakenteen luomisessa pätivät uskoakseni samat periaatteet kuin missä tahansa ohjaus- tai oppimistilanteessa; ohjeiden selkeys, yksinkertaisuus ja riittävä toisto kannustavaan sävyyn vapauttivat osallistujia improvisoimaan Kaikuluotaintyöpajoissa. Myös fasilitoijan improvisoiminen ryhmän mukana toimi kannustavana elementtinä työpajoissa.

Tärkeimpänä löydöksenä koen urkupistemäisen taustamusiikin soittamisen. Taustamusiikki loi selkeän musiikillisen kehyksen, jossa voidaan improvisoida monenlaisten eri harjoitteiden avulla. Taustamusiikki rentoutti myös minua fasilitoijana ohjaamaan rennommin ja rauhallisemmin. Taustamusiikki itsessään oli elementti, joka loi helposti ja yksinkertaisesti turvallisemman, sanattoman laaja-kaistaisen viestinnän tilan. Saman kaltaisen löydökseen nojaa Teemu Kiteen Kelluntamusiikkimetodi, jossa improvisointipohjat toimivat musiikillisena inspiraationa ja kehyksenä improvisoinnille. Tässä luvussa pohdin koko tutkimustyöni kulua ja sen herättämiä ajatuksia.

Ylipäättään Kaikuluotaintyöpajojen järjestäminen videopuhelussa oli mielestäni yllättävän onnistunut kokeilu. Videopuhelussa fasilitoidessa ja improvisoidessa pätevät osittain samat ja osittain eri lähtökohdat kuin livetilanteessa. Videopuhelun äänenlaadun heikkouden takia ei ollut mahdollista nojata tuttuihin musiikillisiin elementteihin kuten sointiin ja resonanssiin, joten leikki ja ilo tulivat olennaiseksi osaksi onnistunutta musiikkihetkeä. Videopuhelun viive sekä Zoom-ohjelman rajoite kahdesta yhtä aikaa kuuluvasta äänestä määrittivät pitkälle, minkälaisia harjoitteita oli mahdollista tehdä. Videopuhelun rajoitteet siis pakottivat minut keksimään uudenlaisia harjoitteita työpajoihini.

Sekä fyysisesti samassa tilassa että videopuhelussa järjestettävässä työpajassa on tärkeää, että osallistujia kannustetaan osallistumaan. Fasilitoijan on tärkeää hahmottaa tilaisuuden kaari, selkeä alku, keskikohta ja loppu. Fasilitoijan selkeä sanallinen ohjeistus harjoitteisiin ja oma osallistuminen improvisointiin luovat turvallisen tilan, jossa improvisoimaan on mahdollista ryhtyä.

Kokeiluryhmieni osallistujat olivat omissa kodeissaan kukin omassa erillisessä tilassaan. Tämä oli sekä hyödyllinen että haitallinen elementti. Erillinen tila saattoi tuoda osallistujille enemmän turvan tuntua ja siten vahvemman hallinnan tunteen omasta osallistumisesta. Oman tilan turva saattoi vapauttaa osallistujia improvisoimaan paremmin kuin samassa tilassa oltaessa. Osallistujien oli mahdotonta arvioida, kuinka hyvin heidän äänensä kuului muille osallistujille. Tämä saattoi tuoda epävarmuuden tunteen osallistujille, mutta myös vapauttaa improvisoimaan herkemmin ilman fyysisesti läsnäolevan ryhmän painetta. Palautekyselyssä osallistujat kertoivat kuullensa toisiaan heikosti mutta itseään todella hyvin. Tämä taas saattaa vähentää yhdessä tekemisen tuntua ja vahvistaa erillisyyden kokemusta ja sitä kautta vähentää heittäytymistä improvisoimaan.

Fasilitoijana huomasin, että omalla virittäytymiselläni on valtava merkitys. Jos koin itseni levänneeksi, innostuneeksi, hyvin valmistautuneeksi ja iloiseksi, ryhmää oli helpompi innostaa ja ohjeistaa. Jos taas olin väsynyt ja innoton, tunnelmani tarttui ryhmään ja ohjeistukseni muuttui kehnommaksi. Oma mokailuni ja huoleton suhtautumiseni yllättäviin käänteisiin rentoutti myös osallistujia. Se ei varsinaisesti vapauttanut heitä ”mokaamaan” mutta yleisen ilmapiirin kannalta merkitys oli suuri.

Joogaa ohjatessa olen huomannut, että tuntisuunnitelmat ovat tärkeitä. Mutta kuten joogatunnilla niin myös Kaikuluotaintyöpajoissa on yhtä tärkeää pystyä päättämään irti suunnitelmastaan. Huomasin, että elämäkokemuksen ja pitkäaikaisen musiikillisen improvisaation harjoittamisen myötä keksin nopeasti uusia harjoitteita tekniikan pettäessä tai yksittäisen harjoitteen osoittautuessa mahdottomaksi.

Videopuhelussa tapahtuneiden musiikkihetkien yhdeksi olennaiseksi löydökseksi nousi leikin ja hauskuuden tärkeys. Kun videopuhelun äänentoiston ja muiden rajoitteiden takia perinteisiin ja minulle rakkaisiin musiikillisiin elementteihin ei voinutkaan nojata, tulivat leikki ja kohtaaminen merkittäviksi osiksi onnistumisen kokemuksesta.

Yhden yhtenäisen harmonisen urkupisteen soittaminen koko session ajan oli merkittävä muutos musiikkihetkien kehittämissä. Yhtenäinen sointipohja loi jatkuvuuden, rauhan ja turvallisuuden tunnetta niin fasilitoijalle kuin osallistujille. Yhteinen ääni viritti osallistujat samalle taajuudelle ja vastasi kaikkiin kysymyksiin turvasta ja yhteyden tunteesta. Yhtenäisen äänikudoksen päälle oli silti mahdollista tehdä monenlaisia harjoitteita, eli en kokenut taustanauhan urkupistettä negatiivisesti rajoittavana tekijänä. Jos toteuttaisin useamman Kaikuluotain -työpajan saman ryhmän kanssa, saattaa olla, että yhtenäinen taustaääni saattaisi muodostua myös puuduttavaksi elementiksi korville. Videopuhelusovellus, jossa voisi kuulua enemmän kuin kaksi ääntä kerrallaan mahdollistaisi taustan luomisen reaaliajassa. Tällöin taustamusiikista tulisi elävämpi, kommunikatiivisempi elementti.

Kokeilu oli kaikkienensa innostava ja aion jatkaa Kaikuluotaintyöpajojen konseptin kehittelyä. Toivon, että pääsisin pian myös toteuttamaan fasilitoituja musiikkihetkiä samassa tilassa muiden kanssa, sillä kaipaankin yhteen ääneen musisoimista. Saattaa olla, että en olisi ottanut livetilaisuuksiin mukaan näitä leikkisiä elementtejä, jotka videopuhelun asettamat rajoitteet mahdollistivat. Livetilanteiden mahdollistuessa aion ottaa mukaan leikkisyyden, jonka opin näistä kokeilusesseioista. Yhteisen hetken luominen leikin ja ilon kautta on suuri voimavara pandemia-aikana, mutta myös sen ulkopuolella. Jatkokehittelyä varten haluan kokeilla lisää mahdollisuuksia, joita tietokoneen näyttö, kehittyneemmät videopuhelu-sovellukset ja kunkin oma yksilöllinen koti tarjoaa.

Musiikillinen fasilitointi on itsessään improvisationaalinen tila. Se on kuin nuoralla kävelyä, jossa ollaan lähtökohtaisesti innoissaan putoamisesta, jotta voisi taas nousta ylös. Improvisointi itsessään on toisten kanssa yhteyteen suostumista ja kaiken kuuntelua herkällä korvalla. Fasilitoidussa musiikkihetkessä joukko ihmisiä muodostuu yksilöä mielenkiintoisemmaksi, ehkäpä videopuhelussa vielä vahvemmin kuin livetilanteessa.

Aidosti saavutettavan kulttuurin ja taiteen läsnäolo ihmisten arjessa rakentaa moniäänistä yhteiskuntaa, jonka keskiössä ei ole taloudellinen kasvu vaan oleminen, ymmärtäminen ja eläminen. Taiteen ja kulttuurin välillinen ja välitön potentiaali on moninainen. (Kuitu 2019 verkkojulkaisu).

Kulttuurihyvinvointi on Suomessakin kasvava ala, joka tarvitsee yhteiskunnallisia rakenteita tullakseen valtavirraksi. Näen Kaikuluotaintyöpajojen olevan osa tulevaisuuden kulttuurihyvinvointialaa. Minäkin uskon, että tarvitsemme monenlaisia väyliä kokea ja tehdä taidetta kohdataksemme itsemme ja toisemme. Musiikissa on valtava potentiaali, joka ei saa jäädä hyödyntämättä kuvitellessamme tulevaisuuden mahdollisia todellisuuksia. Jos musiikille annetaan vain viihdearvo, jää meiltä käyttämättä valtava potentiaali kohdata, iloita, tuntea yhdessä, hoitaa, hoivata, parantaa, rentouttaa, oivaltaa, oppia, tuoda yhteen ja vahvistaa toisiamme musiikin avulla. Mielestäni Kaikuluotaintyöpajojen kaltaiset musiikilliset ryhmäimprovisaatiotilanteet voisivat olla yksi väylä kohti kohtaavampaa maailmaa, jossa ihmisiä määrittää enemmän heidän suhteensa toisiin ja maailmaan kuin yksilölliset ominaisuudet.

Tulevaisuudessa haluan olla mukana luomassa Kaikuluotaintyöpajojen kaltaisia henkisiä tiloja, jotka konkreettisen esimerkin kautta arkipäiväistävät musiikin tekemistä ihmisille. Tällaiset työpajat auttavat ihmistä huomaamaan omia voimavarojaan, ja mahdollisuuttaan kokeilla uutta ja tuntematonta yhdessä muiden kanssa. Tiiviimpi vuorovaikutus ”yleisön” kanssa luo myös fasilitoijamuusikolle uusia oivalluksia ja musiikillisia elämyksiä. Yhteyteen ja vuorovaikutukseen tullessaan joukko erilaisia ihmisiä voi muuttua uutta luovaksi organismiksi ennen kuvittelemattomalla tavalla, ja sen myötä tavoittaa kokonaan uusia näköaloja itsessään ja yhteisössään. Pelkästään yhteen kokoontuminen, kohtaaminen improvisoinnin kautta ja yhdessä uuden luominen videopuheluiden aikakaudella on merkittävä elämänlaatua kohentava asia. Uskon, että Kaikuluotaintyöpajoja voisi järjestää niin kaupallisilla markkinoilla kuin kouluissa, työyhteisöissä, kuntoutustyössä sekä virkistystarkoituksessa ryhmäyttämään ja tuomaan voimavaroja.

Jatkokehittämistä varten olisi tärkeää saada työskennellä säännöllisesti ja pitkään yhden ryhmän kanssa, jotta voisin kerätä lisää harjoitteita ja kehitellä jo kehitettyjä harjoitteita eteenpäin. Useampien tapaamiskertojen myötä ryhmän jäsenet tulisivat tutummiksi toisilleen ja näin ollen turvallisempi tila saattaisi vahvistua. Luultavasti aiempiin musiikillisiin ilmaisukokemuksiin liittyvät traumat pääsisivät purkautumaan helpommin turvallisemmassa tilassa ja ryhmän ilmaisukyky voisi

kasvaa uusiin suuntiin. Haluaisin mielelläni kokeilla myös video- tai äänipuhelusevelluksia, jossa yhtä aikaa soivien äänien määrä on enemmän kuin kaksi ja äänen viivettä olisi vähemmän. Tämä olisi lähellä samassa tilassa tapahtuvaa improvisointia. Mielelläni kokeilisin Kaikuluotaintyöpajoja myös muusikoiden kanssa laulunkirjoitusmetodina.

Improvisointi ja luova yhdessä tekeminen ruokkivat loputtomasti ideoita ja synnyttävät uusia maailmoja. Näen että Kaikuluotaintyöpajaa voidaan käyttää eri aloilla inspiraation lähteenä sekä yhteyden ja kommunikaation opetteluun välineenä. Fasilitoijan, kuten kenen tahansa ohjaajan tehtävä on luottaa siihen, että ryhmä yhdessä saa aikaan jotain uutta ja innostavaa. Tarvitaan vain uteliaisuutta, avoimuutta ja halua tehdä yhdessä jotain, jonka lopputulosta kukaan ei vielä tiedä.

Toivon, että Kaikuluotaintyöpajojen kaltaisia fasilitoituja musiikintekemiskursseja järjestettäisiin myös osana Musiikin korkeakouluopintoja. Koen, että oman äänen löytäminen ja sen tutkiminen, jakaminen ja kehittäminen yhdessä muiden kanssa on muusikonkoulutuksen tärkeimpiä tehtäviä. Fasilitoidut improvisaatiotyöpajat voisivat olla oiva työkalu sekä musiikillisen ilmaisun että läsnäolevan, ammattitaitoisen muusikkouden kehittämiseen.

Lähteet

Huotilainen, M. 2009. Musiikillinen vuorovaikutus ja oppiminen sikiö- ja vauva-aikana. J. Louhivuori, J., Paananen P. & Väkevä L. (toim.) Musiikkikasvatus – näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Helsinki: Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME ry.

Johnstone, K. Improvisation and the theatre. 1979 New York: Routledge/ Theatre Art Books.

Kide, T. 2014, Kelluntamusiikkia, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia, Doc-Mus-tohtori-koulu, Unigrafia Helsinki.

Kuitu, P. 2019 Kulttuuri ja Taide kasvattavat ihmisten yhteiskuntaa. Taidetutka-lehden pääkirjoitus 06/2019. Verkkojulkaisu. <http://taidetutka.fi/2019/kulttuuri-ja-taide-kasvattavat-ihmisten-yhteiskuntaa/> Luettu 10.3.2021

Kuula, A. 2006. Toimintatutkimus. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.]. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_4.html Luku 5.4 (luettu 13.4.2021).

Känkänen, P. 2019, Kulttuurihyvinvointi ja taidelähtöiset menetelmät- artikkeli https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/kulttuurihyvinvointi-ja-taidelahtoiset-menetel-mat?fbclid=IwAR2RbYWcKnc1Yn-Hmj_VhkLe9X9SYcpDPN2HZBKjGHHNXUEn8F5Q6gwYMqAo Luettu 10.3.2021

Launonen, K. 2006. Yleiskatsaus, Suomen lääkärilehti, Varhainen vuorovaikutus kielen kehityksen perustana artikkeli, Duodecim-lehti. <https://www.kaypahoito.fi/sll2655> Luettu 5.3.2021

Perunka, S. & Hoppo, I. 2018. Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun verkkojulkaisu. <http://www.oamk.fi/epooki/2018/osallistava-pedagogiikka/> Luettu 5.3.2021

Ridell, S. 1993. Kommunikaation ihmeelliset seikkailut – artikkeli, Media & viestintä-lehti 16. vsk, nro 1, Tammi.

Routarinne, S. 2004. Improvisoi! Simo Routarinne ja Kustannusosakeyhtiö Tammi, Tammer-Paino oy, Tampere 2005.

Ruskeat Tytöt-verkkosivu, Turvallisempien tilojen periaatteet, <https://www.ruskeattytot.fi/turvallisempien-tilojen-periaatteet/-rt-live>, luettu 15.3.2021.

Sipponen-Damonte, M. 2020-2021. Varmuutta Fasilitointiin-verkkosivu, <https://varmuuttafasilitointiin.fi/fasilitointi/>, luettu 1.3.2021.

Tarasti, E. 2003. Improvisointi, improvisaation merkkikieli. Teoksessa: Musiikin todellisuudet, säveltaiteen ensyklopedia, kirjoituksia vuosilta 1980–2003, Helsinki, Yliopistopaino.

Unkari-Virtanen, L. 2019 Julkaisematon luentomuistiinpano. Metropolia Ammattikorkeakoulu, musiikin tutkinto.

Vuolteenaho, S. 2020, Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja TAITO-sarja 68, Niini & Co Oy, 2020.

Uotila, J. 2017, Levytetyn Jazz-musiikin satavuotinen historia-artikkeli, Rondo Classic 6/2017.

Utopia Helsinki. 2011. Verkkosivu, <https://utopiahelsinki.wordpress.com/2013/03/14/turvallisemmat-tilat>, Luettu 15.3.2021

Wiio, O. & Norderstreng K. 2017. Suomen mediamaisema, Sanoma-Pro Oy.

Liite 1. Kaikuluotain työkalupakki. Saaramaija Zórawski.

KAIKULUOTAIN TYÖKALUPAKKI

Saaramaija Zórawski 2021

Yleisiä ohjeita improvisointiin Kaikuluotaintyöpajassa.

Kokeile rohkeasti omaa ääntäsi. Kuuntele aina ensisijaisesti itseäsi. Voit aina kuunnella muita ja antaa oman äänen levätä. Voit koska tahansa sulkea korvasi, jos äänet ovat sinulle liikaa.

Oman improvisaation kaarta voi rakentaa esimerkiksi niin, että ensin käyttää ään-teitä, sitten tavuja, sitten sanoja ja lopuksi yhdistelee kaikkia näitä vapaasti. Tem-pon harvennuksella ja tihennyksellä voi nostaa intensiteettiä kuin myös äänen korkeuden voimakkuuden ja pituuden muutoksilla. Toisto ja kysymys-vas-tausovat olennainen osa musiikillista improvisaatiota. Osallistujat voisivat pysy-tellä pitkään yhdessä tavussa tai äännteessä ja muokata sitä. Tätä kaikkea tulisi harjoitella yksitellen osallistujien kanssa ennen pidempien kokonaisuuksien luo-mista.

Taustamusiikin päälle tehtävät harjoitteet

Keskeinen musiikillinen elementti, joka sopii kaikkien harjoitteiden taustalle, on taustamusiikin soittaminen. Useimmiten on helpompi improvisoida, kun on kehys, jonka sisällä toimia. Urkupisteenomainen ääni pohjalla, asteikkoväri, rytmisen ku-vio tai tuttu melodia voi toimia hyödyllisenä tukipilarina ja yhteen sitovana ele-menttinä. Kaikuluotaintyöpajassa fasilitoija voi soittaa itse tai toistaa äänitteeltä musiikkia, joka on harmonisesti ja rytmisesti staattista. Osallistujia ohjeistetaan laulamaan taustamusiikin päälle fasilitoijan esittämiä musiikillisia hahmoja ja ryt-mejä tai improvisoimaan äännteillä, joihin on tutustuttu ryhmän kanssa aikaisem-min esimerkiksi esittelykierron harjoitteessa.

Visuaalinen yleisilme

Valitse työpajaan jokin yhteinen visuaalinen elementti. Omien työpajojeni ele-mentiksi muodostui pimeys ja kynttilät vuodenajasta johtuvasta valon määrästä. Visuaalinen elementti voisi olla myös kaikille yhteinen taustakuva tai tietyn väri-nen valaistus kunkin osallistujan huoneessa. Osallistujat voi ohjeistaa olemaan

tietyn etäisyyden päässä kamerasta. Näiden visuaalisten vaihtoehtojen avulla voidaan sommitella erilaisia kuvia tietokoneen näytölle.

Lämmittely ja hengitysharjoitukset

Työpajan aluksi tuo osallistujien huomio heidän omaan kehoonsa ja hengitykseensä lämmittelyharjoitteiden avulla. Erilaiset rintakehää avaavat liikkeet, käsien pyörytykset ja nostot, hartioiden ja kaulan alueen verryttelyt, selkärangan kierrot sekä kasvoli hasten jumppa ovat sopivia alkulämmittelyitä. Harjoitteiden sävy voi olla rauhoittava tai vaikka humoristinen ryhmän ja fasilitoijan tilanteesta riippuen. Nämä harjoitteet voidaan toistaa työpajan aikana useamman kerran, mikäli halutaan lisätä osallistujien keskittymistä tai kiinteämpää yhteyttä omaan kehoon.

Virittäytyminen

Pyydä osallistujia sulkemaan silmänsä ja kuuntelemaan musiikkia, jota fasilitoija soittaa. Musiikki voi tulla nauhalta tai sen voi toteuttaa livenä. Tämä harjoitus voi toimia myös keskellä työpajaa lepo hetkenä tai energisoivana elementtinä, riippuen soitettavasta musiikista.

Esittelykierros -harjoite

Pyydä osallistujia ”esittelemään” itsensä laulamalla nimensä vokaalit haluamallaan tavalla. Kukin osallistuja esittelee itsensä laulaen/äänne llen ja muut osallistujat toistavat vokaalit joko matkien tai laulamalla haluamallaan tavalla. Sama harjoitus voidaan tehdä konsonanteilla. Osallistujia kannattaa kehottaa leikkisyyteen ja uteliaisuuteen äänteiden kanssa. Yhdessä äänneessä voi viipyillä pitkään eri korkeuksilla ja äänneitä voi toistaa useamman kerran peräkkäin. Tämä on samalla harjoitus, jossa tutustutaan äänneisiin ja niiden ilmaisuun ylipäättäen. Tästä harjoituksesta riittäisi aiheutta kokonaiseksi työpajaksi vokaaleja ja konsonantteja yhdistellen ja eri nimiä vuorotellen laulaen. Harjoitus lisää ryhmän yhteenkuuluvuuden tunnetta ja rentouttaa ilmapiiriä.

Mykkäelokuvan soundtrack -harjoite

Jaa tietokoneesi näytöltä ennalta valitsemasi äänetön video. Voit toteuttaa videon livenä tai se voi olla mikä tahansa video ilman ääniä. Pyydä osallistujia luomaan videolle ääniraita. Osallistujia voi ohjeistaa aloittamaan pienillä yksinkertaisilla äännteillä tai vaan kuuntelemalla. Osallistujille kannattaa antaa joitakin valmiita musiikillisia ideoita, kuten; kokeile pitkiä ja lyhyitä ääniä, kokeile korkeita ja matalia ääniä, kokeile hitaita ja nopeita tempoja, voit käyttää esittelykierrosharjoituksen vokaaleja ja konsonantteja, kuuntele muita osallistujia ja matkia heitä tai vastaa heidän ääntelyihinsä kysymys-vastaus-periaatteella. Ohjeista ryhmää ottamaan impulsseja muodoista, liikkeestä, suunnista ja väreistä. Pyydä osallistujia laulamaan jo tuntemiaan melodioita tai hyräilemään erilaisten äännteiden sijaan. Harjoituksessa on helppo luoda musiikillinen kaari visuaalisen liikkeen antaessa kehyyksen musiikilliselle ilmaisulle. Tämä harjoite kannattaa sijoittaa työpajan loppuun.

Orkesterijohtaja -harjoite

Pyydä yhtä osallistujaa olemaan orkesterin johtaja. Muut osallistujat musisoivat orkesterinjohtajan käden liikkeiden mukaan. Zoom-videopuhelussa toimivinta on ottaa kaksi orkesterin johtajaa, joilla kullakin on omat muusikot, koska Zoom pysyy toistamaan vain kahta ääntä kerrallaan. Jos ryhmässä on enemmän kuin kuusi osallistujaa, he voivat toimivat yleisönä. Jos yleisö haluaa äännellä mukana, heidän täytyy pitää mikrofonit suljettuina äänenlaadun takia. Tällä tavoin kaikki voivat osallistua yhtä aikaa. Harjoitus on visuaalisesti kiinnostavan näköinen, kun kaksi kättä liikkuu tanssillisesti tietokoneen näytöllä.

Äänihoitola -harjoite

Pyydä yhtä osallistujaa vapaaehtoiseksi potilaaksi äänihoitolaan. Muut osallistujat ovat hoitajia ja musisoivat äänellään hoitolassa olevan energiaan virittyen. Hoidossa oleva saa toivoa mitä hän haluaisi hoidolta. Esimerkiksi iloa, rauhaa, lohtua. Hoidossa oleva kuuntelee silmät kiinni, kun muut improvisoivat hänelle.

Tämä harjoite on hyvä tehdä työpajan loppupuolella, kun osallistujat ovat jo rentoutuneita ja äänellä improvisointi saattaa olla jo hieman tuttua.

Oman äänen kuuntelu -harjoite

Soita valitsemaasi musiikkia ja pyydä osallistujia improvisoimaan omalla äänellään musiikin päälle mikrofonit suljettuna. Tämä luo turvallisen tilan osallistujille kokeilla omaa ääntään ilman huolta siitä, että muut kuulevat. Fasilitoija voi halutessaan itse osallistua improvisointiin niin että mikrofoni on päällä. Näin osallistujat voivat saada ideoita omaan improvisointiinsa. Omassa tilassa kokeilun jälkeen voidaan avata mikrofonit ja improvisoida yhdessä. Fasilitoija voi tarpeen mukaan ohjeistaa musiikillisten ideoiden pariin kuten Mykkäelokuva soundtrack harjoitteessa.

Pienet yhtyeet/Dubbaus -harjoite

Muodosta kolmen hengen ryhmiä, jossa yksi osallistuja improvisoi äänellään vapaasti, osallistuja toinen reagoi improvisoijaan ääntelyyn tekemällä ilmeitä tai eleitä ja kolmas osallistuja ottaa impulsseja osallistujan kaksi ilmeistä ja eleistä, sekä improvisoi äänellään niiden pohjalta. Tämä harjoite on sopiva Zoom-video-puheluun kahden äänilähteen rajoitteen takia. Toisenlaisella tekniikalla tai live-tilanteessa pienryhmässä voi olla useampikin osallistuja. Pareittain tehtäessä olen kutsunut harjoitetta Dubbaus harjoitteeksi. Siinä toinen pareista ilmeilee ja toinen improvisoi äänellään ilmeiden pohjalta.

Pullo-orkesteri -harjoite

Pyydä osallistujia tuomaan työpajana mukanaan lasipullo. Pullossa voi olla hieman vettä tai se voi olla tyhjä. Pullojen kanssa voidaan tehdä samankaltaisia improvisaatioharjoitteita kuin äänenkin kanssa. Osallistujille tulee opettaa pullonsoittoa ennen harjoituksen tekemistä.

Ohjeista osallistujia litistämään huulet pullon kaulaa vasten ja luomaan kohtalaisen pieni ääniaukko huulten väliin. Ilmavirran tulisi kulkea pullon suuaukon ylitse

eikä niinkään pullon sisään. Jos aiempaa pullonsoittokokemusta ei ole, soittaminen ei välttämättä onnistu ensimmäisellä kerralla. Kun osallistujat saavat pullonsa soimaan, voidaan aloittaa soittamalla pitkiä ääniä yhdessä.

Osallistujista voidaan myös muodostaa duettopareja, jotka improvisoivat pulloilla eri mittaisilla puhalluksilla. Yksinkertainen harjoitus, joka onnistuessaan tuottaa musiikin riemua helposti. Pullo-orkesterin päälle voidaan myös yhdistellä esitelykierroksen ääniteitä tai pitkiä vokaaleja laulaen.

Musiikin tekstitys -harjoite

Soita ryhmälle valitsemaasi musiikkia ja pyydä osallistujia kirjoittamaan tajunnanvirtamaisesti kynällä paperille koko kappaleen ajan. Tekstin ei tarvitse olla yhtenäistä tai järkevää. Kynän ei tulisi nousta kertaakaan paperista musiikin aikana, vaan osallistujat kirjoittavat taukoamatta mitä heidän mieleensä tulee. Osallistujien kirjoittamia tekstejä voidaan hyödyntää ääni-improvisoinnissa tulevissa harjoituksissa.

Karaoke-harjoite

Tämä harjoite on kolmivaiheinen. Valitse aluksi taustamusiikki, jota soitetaan koko harjoitteen ajan. Taustamusiikin avulla osallistujat pääsevät samalle taajuudelle ja meditatiiviseen olotilaan. Ensimmäisessä vaiheessa pyydä osallistujia valitsemaan haluamansa osan tekstiä tai käyttämään edellisessä harjoitteessaan kirjoittamaansa tekstiä. Fasilitoija soittaa taustamusiikkia, jonka päälle osallistujat voivat kukin vuorollaan lukea tekstinsä haluamallaan tavalla. Ohjeista osallistujia lukemaan pelkkiä vokaaleja, konsonantteja, tavuja, tai sanoja. Tekstin voi lukea lopusta alkuun tai pysähtyä improvisoimaan yhdellä lauseella, sanalla tai kirjaimella. Tekstin saa myös lukea puheäänellä, jos se tuntuu mielekkäälle.

Toisessa vaiheessa lukijoita kehoitetaan jättämään hieman taukoja fraasiensa väliin, jotta muut voivat osallistua tekstin improvisoimiseen. Ohjeista muita osallistujia improvisoimaan taukojen aikana kysymys–vastaus- periaatteella yhteisen

äänimaiseman luomiseksi. Kolmannessa vaiheessa valitse kaksi lukijaa, jotka tekevät teksteistään dueton niin, että kumpikin osallistuja ilmaisee tekstiään fraasin kerrallaan haluamallaan tavalla. Kumpikin saa tulkita omaa tekstiään aiempien ohjeiden mukaan joko lukien tai abstraktimmin äänteitä ja musiikillisia elementtejä käyttäen.

Loppurentoutus

Loppurentoutus voi olla alkurentoutuksen kaltainen. Pyydä osallistujia sulkemaan silmät ja kiinnittämään huomionsa hengitykseen tai valittuun kehon osaan. Keskittyminen, ohjattu meditaatio tai yhteen laulettu äänne toimivat hyvin työpajan sulkuharjoitteena. On tärkeää sulkea yhteinen tuokio ja huomata työpajan mahdolliset vaikutukset, sekä kiittää ryhmää osallistumisesta.

Liite 2: Tutkimustiedote

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

Tutkimuksen nimi: Kaikuluotaintyöpajan toteutumisen tutkimus

Pyyntö osallistua tutkimukseen

Teitä pyydetään mukaan tutkimukseen, jossa tutkitaan metodeja ja välineitä toteuttaa Kaikuluotain Zoom-videopuhelussa.

Pandemiatilanteen vuoksi yhteismusisointitilaisuuksia halutaan järjestää turvallisesti ja tällä tutkimuksella pyrin selvittämään mitkä ovat ne keinot ja mahdollisuudet joita voidaan käyttää zoom- videopuhelussa. Olemme arvioineet, että sovellutte tutkimukseen, koska olette kykenevä käyttämään ääntänne, teillä on tarvittavat laitteet ja halua osallistua. Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja teidän osuuttanne siinä. Perehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä tutkimuksesta, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus tutkimukseen osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta oikeuksiinne tai kohteluunne mikäli teemme yhteistyötä jatkossa.

Voitte myös keskeyttää tutkimuksen koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on luoda uusia keinoja musisoida ja improvisoida yhdessä sekä tutkia sitä mitkä seikat vaikuttavat osallistujien turvalliseen ja myönteiseen kokemukseen.

Tutkimuksen toteuttajat

Toteutan tutkimuksen yksityishenkilönä opinnäytetyöksi Metropolia Ammattikorkeakouluun.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Tutkimukseen kuuluu ryhmämusisointia videopuhelussa 45min ajan sekä palautelomakkeen täyttö ja palautus fasilitoijalle. Videopuhelu nauhoitetaan, jotta tutkimuksentekijä voi analysoida omaa ohjaustaan ja harjoitteitaan kehittääkseen työpajojaan ja fasilitointiaan. Harjoitteet ovat yksinkertaisia, eikä musiikillista koulutustaustaa tai musikaalisuutta vaadita.

Tutkimuksen mahdolliset hyödyt

Tutkimus saattaa aiheuttaa iloa ja iloisia onnistumisen ja mokaamisen kokemuksia, joista saattaa seurata vapautumista muillakin elämän osa-alueilla.

Tutkimuksesta mahdollisesti seuraavat haitat ja epämukavuudet

En koe että tutkimuksesta voisi olla haittaa, sillä tässä ei arvioida osallistujien osaamista. Ainoana vaatimuksena on läsnäolo.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta.

Tutkittavien vakuutusturva

Ei tarvetta

Tutkimustuloksista tiedottaminen

Kysymyksessä on opinnäytetyö, joka julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa.

Tutkimuksen päätyminen

Lisätiedot

Myös tutkimuksen suorittaja voi keskeyttää tutkimuksen sairauden sattuessa. Tutkimukseen osallistujalla on mahdollisuus halutessaan saada yhteenveto tutkimuskuloksista ennen opinnäytetyön palauttamista.

Pyydämme teitä tarvittaessa esittämään tutkimukseen liittyviä kysymyksiä tutkijalle/tutkimuksesta vastaavalle henkilölle.

Tutkijoiden yhteystiedot

Tutkija / opinnäytetyötekijä
Nimi: Saaramaija Zorawski
Puh.
Sähköposti:

Tutkimuksesta vastaa / opinnäytetyön ohjaaja

Titteli: Opinnäytetyön ohjaaja

Nimi: Jukka Väisänen
Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy / Musiikin koulutusohjelma Puh.
Sähköposti:

Liite 3: Suostumuslomake**Tutkimuksen nimi: Kaikuluotaintyöpajan toteutumisen tutkimus**

Tutkimuksen toteuttaja: Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Saaramaija Zorawski,

Opinnäytetyön ohjaaja Jukka Väisänen,

Minua _____ on pyydetty osallistumaan yllämainittuun tutkimukseen, jonka tarkoituksena on kartoittaa metodeja ja välineitä toteuttaa Kaikuluotaintyöpaja Zoom-videopuhelussa.

Olen saanut tutkimustiedotteen ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksista sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

_____ , _____ . _____ . _____

Allekirjoitus: _____ Nimenselvennys:
